

FÖRSVARSHÖGSKOLAN

Enskild Uppsats

Författare: Major Peder Ohlsson	Förband: Waxholms Amfibieregemente	Kurs: ChP 00-02, Optät 1
FHS Handledare: Major Jan Fredriksson, Dr Henrik Friman		
Uppdragsgivare: FHS, Krigsvetenskapliga Institutionen (KVI)		Ämnets beteckning: 19 100: 2001

Totalförsvarsamverkan på regional nivå

- Militärdistrikt och Polismyndighet

Försvarsmakten skall kunna bistå det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred. Vilket i förlängningen kan innebära att Försvarsmaktens resurser skall kunna utnyttjas av en annan myndighet vid en insats, för att stödja det svenska samhället vid en påfrestning. Polisen har till uppgift att förbereda, planera och säkerställa en god förmåga att med kort varsel kunna hantera en svår påfrestning på samhället i fred. Ett effektivt samutnyttjande av resurser med andra myndigheter är viktigt, främst sett till den gemensamma samhällsnyttan som skapas. Men även till de ekonomiska fördelar som kan uppnås vid en samverkan mellan myndigheterna.

Båda organisationerna har vid en första anblick ett antal likheter, exempelvis båda får använda det yttersta våldsmedlet för att lösa sina uppgifter, de är hierarkiska organisationer, personalen bär uniform och de är statliga instanser.

Min avsikt är att beskriva samverkan mellan Mellersta Militärdistriktet och Polismyndigheten i Stockholms Län på en nationell regional nivå. Studiens huvudfråga är, "Vilka likheter samt olikheter finns i samverkan mellan Mellersta Militärdistriktet och Polismyndigheten i Stockholms Län, samt vilka är de eventuella bakomliggande faktorerna till dessa likheter och olikheter"? Inledningsvis genomförs en litteraturstudie där båda organisationerna beskrivs utifrån mål, begrepp och process. Därefter genomförs en jämförande analys av litteraturstudien samt intervjuer med personer ur respektive organisation. Slutligen redovisas resultatet som visar på skillnader mellan organisationernas olika begrepp, som i sin tur påvisar behovet av en gemensam nomenklatur. Vidare konstateras att behovet av samövningar är stort, i syfte att lära känna varandras organisationer samt att skapa viktiga personkontakter för ett framtida väl fungerande samarbete. Studien pekar bl.a. även på likheten mellan organisationerna i sättet att leda, båda har ett klart uttalat befälsförhållande avseende vem som är ansvarig för vad vid en insats. Båda organisationerna har också en likartad hierarkisk uppbyggnad med lydlinjer och rapportvägar.

Bilagor:

Bilaga 1	Abstract
Bilaga 2	Käll- och Litteraturlista
Bilaga 3	Förkortningslista
Bilaga 4	Intervjumanual

Nyckelord: Totalförsvarsamverkan, samordning, regional nivå, Militärdistrikt, Polismyndighet, gemensam nomenklatur.

1	<i>Inledning</i>	4
1.1	Introduktion	4
1.2	Syfte	7
1.3	Frågeställningar	8
1.4	Avgränsningar	8
1.5	Tidigare studier	9
1.6	Centralt begrepp	10
1.7	Material och källkritik	10
1.8	Disposition	11
1.8.1	Flödesschema	12
2	<i>Modell och metod</i>	13
2.1	Arbetsupplägg	13
2.2	Metodologiskt ställningstagande	14
2.3	Verksamhetsmoduleringsmodell	16
3	<i>Litteraturstudie med jämförande analys</i>	17
3.1	Polismyndigheten	17
3.1.1	Allmänt	17
3.1.2	Mål.....	19
3.1.3	Begrepp	20
3.1.4	Process.....	22
3.1.5	Bild på polisens principorganisation vid särskild händelse.	25
3.1.6	Bild på polisens processbeskrivning vid insats.	26
3.2	Militärdistriktet	27
3.2.1	Allmänt	27
3.2.2	Mål.....	28
3.2.3	Begrepp	29
3.2.4	Process.....	32
3.2.5	Bild militär insatsprocess.....	34
3.3	Jämförelse mellan Polismyndigheten och Militärdistriktet	35
3.3.1	Mål.....	35
3.3.2	Begrepp	37
3.3.3	Process.....	47

4	<i>Intervju avseende mål, begrepp och process</i>	49
4.1	Intervjuns syfte	49
4.2	Urval av intervjupersoner	49
4.3	Uppkomna frågor från litteraturstudiens analys	51
4.4	Intervjusvar	54
5	<i>Resultat</i>	64
5.1	Mål	64
5.2	Begrepp	66
5.3	Process	68
6	<i>Diskussion</i>	71
6.1	Värdering	71
6.1.1	Resultatet.....	71
6.1.2	Metod och modell	73
6.2	Nya frågeställningar och framtida behov av utredningar	75
7	<i>Sammanfattning</i>	76

BILAGA 1 ABSTRACT

BILAGA 2 KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

BILAGA 3 FÖRKORTNINGSLISTA

BILAGA 4 INTERVJUMANUAL

1 Inledning

1.1 Introduktion

Att använda det yttersta medlet våld, för att lösa sina förelagda uppgifter är något som både polisen och Försvarmakten har möjlighet till. Försvarmakten när man bland annat löser uppgiften att *försvara Sverige mot väpnat angrepp*. Polisen inom ramarna för att *förebygga, upptäcka och utreda brott*. Polisen och Försvarmakten har som organisationer många likheter. Personalen bär uniform, de har Riksdag och Regering som överordnad. Försvarmakten styrs av regeringen via försvarsdepartementet med regleringsbrev, förordningar m.m. Med regleringsbrevet fördelar statsmakten bland annat resurser samt uppgifter till Försvarmakten. På motsvarande sätt får polisen sina resurser och uppgifter i ett regleringsbrev, dock från ett annat departement, Justitiedepartementet.

Den överordnade och högsta instansen inom polisen är Rikspolisstyrelsen. Rikspolisstyrelsen har som en av sina uppgifter att fördela tilldelade resurser inom Polisväsendet. Inom Försvarmakten är det Högkvarteret som löser motsvarande uppgift. De båda högsta cheferna är, Överbefälhavaren för Försvarmakten och Rikspolischefen för Rikspolisstyrelsen, vilka båda utses av regeringen på förutbestämd tid.

Likheterna inom organisationerna kan anses som stora. Uppgifter av sådan karaktär att det kan bli nödvändigt med våldsanvändning finns inom både Försvarmakten och polisen. Bägge organisationerna har en central förvaltningen som ansvarar för tillsyn m.m. De använder sig av att centralt fördela resurser såsom bland annat ekonomiska medel. Båda organisationerna kan även liknas vid vad Mintzberg beskriver som en byråkratisk organisation¹. En byråkratisk organisation är en organisation som är utsatt för stark kontroll, med stora krav på säkerhet samt att den har enkla och återkommande uppgifter.

---

¹ Mintzberg H, *The Strategy Process*, Prentice Hall Inc. 1988

Ovanstående kriterier är något som enligt min uppfattning återfinns både inom Försvarsmakten och polisen.

Försvarsmakten deltar med styrkor i internationell tjänst, inom Natos Partnerskap för Fred (PfF) och Förenta Nationernas (FN) Peace Support Operation (PSO) m.m. Polisen har också en utlandsstyrka där civilpoliser arbetar för FN eller andra internationella organ, så även här finns likheter.

Räddningstjänstlagen² är en av flera lagar som mer eller mindre påverkar de bägge organisationerna. Räddningstjänstlagen innehåller föreskrifter om hur samhällets räddningstjänst skall organiseras och bedrivas. Lagen innehåller också bestämmelser om olycks- och skadeförebyggande åtgärder, om sanering efter utsläpp av radioaktiva ämnen samt om rättigheter och skyldigheter för enskilda. Kommunerna och de statliga myndigheter som svarar för verksamhet enligt räddningstjänstlagen skall samarbeta med varandra och med andra som berörs av verksamheten.

Med ovanstående som utgångspunkt är det lätt att tycka att både polisen och det militära försvaret även här har en stark beröringspunkt. Troligtvis innebär det att båda organisationerna ytterligare har några likheter, bland annat för att eventuellt gemensamt kunna lösa uppgifter som genererar stora påfrestningar på vårt samhälle.

Försvarsmakten skall kunna bistå det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred.³ I praktiken innebär detta att Försvarsmaktens resurser skall kunna ställas till en eventuell annan myndighet. Ett effektivt samutnyttjande av resurser med andra myndigheter är viktigt, främst sett till de ekonomiska aspekterna men även till den samhällsnytta som kan uppnås vid en samverkan. Polisen har till uppgift att förbereda, planera och ha en god förmåga att med kort varsel kunna hantera en svår påfrestning på samhället i fred.⁴

---

² Räddningstjänstlagen 1986:1102

³ En av Försvarsmaktens fyra uppgifter

⁴ Polisens årsredovisning 2000, sida 37

Ett effektivt utnyttjande av resurserna mellan de olika organisationerna medför antagligen ett behov av samordning. Innan Civilbefälhavarna⁵ (CB) avskaffades låg det övergripande samordningsansvaret för det lägre och högre regionala planet hos just dessa civilbefälhavares kansli. På det centrala planet hade CB och Militärbefälhavarna⁶ (MB) helt samordningsansvar. På regional nivå skulle Civilbefälhavarna och länsstyrelserna samverka med de militära organisationerna på motsvarande nivå, i syfte att åstadkomma en enhetlig inriktning och ledning av totalförsvarets olika delar för att få till stånd en ändamålsenlig användning av civila och militära resurser.

I och med avskaffandet av CB samt MB inom totalförsvaret, och därmed deras huvuduppgifter att samordna civila och militära resurser, genererades troligtvis en samordningsbrist. Ansvar för samordning av resurserna mellan Försvarsmakten och polisen på regional nivå, finns idag hos Länsstyrelsen, Polismyndighet samt Militärdistriktet, vilket även kan ses som en likhet.

Med alla de beröringspunkter och de ovan beskrivna likheterna som finns inom de båda organisationerna, så återkommer då frågan, hur sker samverkan?

Dock är de beröringspunkter och likheter som beskrivs, vid en närmare granskning, något eteriska och ger inte ett djupare svar och förståelsen av samverkan mellan organisationerna. Beskrivningen efterlämnar behovet av en djupare studie i ämnet. Vilka ytterligare likheter och framför allt vilka olikheter finns i samverkan mellan Försvarsmaktens militärdistrikt och Polisens polismyndighet?

---

⁵ De tre Civilbefälhavarna avskaffades 2000-12-31

⁶ De tre militärbefälhavarna avskaffades 2000-06-30, ansvaret övertogs 2000-07-01 av fyra Militärdistrikt.

1.2 Syfte

Det övergripande syftet med min studie är att beskriva samverkan mellan Försvarsmakten och polisen på en regional nationell nivå. Detta utvecklar jag genom att beskriva olikheter och likheter i dagens samverkan mellan Mellersta Militärdistriktet och Polismyndigheten i Stockholms Län, allt från den vardagliga samverkan till förhållanden under svåra påfrestningar⁷.

Många intressanta studier⁸ är genomförda, och dessa kan till del utgöra en grund för mitt fortsatta arbete. Dock behandlar de inte mitt ämnesområde med den valda regionala nivån som huvudtema, varvid ny empiri måste sökas.

Sverige präglades under 1990-talet av ett antal svåra olyckor som enligt min bedömning kan definieras som svåra påfrestningar på samhället. Vi kommer säkert alla ihåg, fartygsbranden på M/S Scandinavian Star 1990, M/S Estonias förlisning 1994, översvämningarna i norra och mellersta Norrland 1995, snöoväder i sydvästra Sverige 1995 samt nu sist översvämningarna i Arvika 2000. Under dessa svåra olyckor fanns det ett stort behov av samverkan mellan den militära och polisiära organisationen, sannolikt även på skiftande nivåer.

Normalt sker en samverkan i form av informationsutbyte främst avseende underrättelse och säkerhetstjänst mellan Polismyndigheten i Stockholms län och Mellersta Militärdistriktet.⁹ Men hur genomförs samverkan vid en insats där båda organisationerna deltar med både personal och materiel, och var ligger likheterna och olikheterna? Vilka är de bakomliggande faktorerna till likheter alternativt olikheter vid samverkan?

---

⁷ Begreppet definieras under punkten 1.6 centrala begrepp

⁸ Beskrivs under pkt 1.5 sidan 9-10 i studien

⁹ Övlt Flygelholm, Avdelningschef MD M, Samtal HKV, 2001-11-14

1.3 Frågeställningar

Min övergripande fråga i studien är:

”Vilka likheter samt olikheter finns i samverkan mellan Mellersta Militärdistriktet och Polismyndigheten i Stockholms Län, samt vilka är de eventuella bakomliggande faktorerna till dessa likheter och olikheter?”

1.4 Avgränsningar

Enligt bestämmelserna om Försvarsmaktens medverkan i civil verksamhet¹⁰ omnämns tre organisationer som eventuella mottagare av Försvarsmaktens resurser, nämligen Polismyndigheter, Kustbevakningen och Tullverket. Studien begränsar sig till att endast avhandla samverkan med Polismyndigheten. Det skulle vara intressant, och absolut berikande, om min studie innehöll ytterligare några av de ovan nämnda myndigheterna. Detta görs nu inte, vilket kan vara en brist. Men frågan skulle bli allt för omfattande och troligen skulle den ökade bredden på studien ske på bekostnad av djupet i huvudfrågan.

Jag avgränsar mig även till att endast behandla samverkan mellan Mellersta Militärdistriktet samt Polismyndigheten i Stockholms Län. Om samtliga fyra Militärdistrikt och alla tjugo Polismyndigheter skulle ha behandlats, skulle antagligen studien få ta hänsyn till ett stort antal regionala avvikelser, vilket inte är denna studiens syfte.

Diskussioner vad avser samordning och samverkan mellan civila myndigheter och Försvarsmakten sker på tre nivåer, närmare bestämt lokal, regionala samt central nivå. Studiens fokus ligger på den regionala nivån. Syftet att endast behandla en nivå, den regionala, är att en av Militärdistriktens huvuduppgifter¹¹ är att samverka med övriga myndigheter inom totalförsvaret vid svåra påfrestningar vilket sker på den regionala nivån. Av den anledningen kommer jag att koncentrera mitt arbete till just denna nivå, och därmed utelämna de övriga två nivåerna. Genom detta val jag kan gå djupare i arbetet på den

---

¹⁰ Förordning (1986:1111) om militär medverkan i civil verksamhet.

¹¹ Försvarsdepartementet, *Ny Ledningsorganisation för Försvarsmakten –Ledningsorganisation 2000*, Stockholm 2000, sida 51

regionala nivån. Jag är dock medveten om att även detta sker på bekostnad av bredden i studien.

Då större delen av Militärdistriktens territoriella ledning utgörs av markförband, avgränsar jag mig till att endast omnämna förband ur denna kategori, nämligen Armén och Marinen. De förband ur Marinen som åsyftas är främst amfibie- och basförsvarfsförbanden.

Vid jämförelsen mellan Militärdistriktets och Polismyndighetens olika förekommande begreppet tenderar begreppet *samband* till stora delar innehålla definitioner som är av teknisk art. Av den anledningen är det både svårt, men även olämpligt, att göra denna jämförelse i mitt arbete då studien inte har för avsikt att ha en teknisk inriktning. Jag avgränsar därmed mitt arbete till att endast behandla begreppet *samband* rent övergripande och gör inte en slutlig värdering av begreppet.

Jag avgränsar mig till att inte bedöma samarbetet på det internationella området utan endast det som sker inom landets gränser och under svensk lag. Studien omfattar inte heller de situationer då Sverige befinner sig i krigstillstånd, med andra ord, militära hot diskuteras inte.

1.5 Tidigare studier

Ett antal studier¹² har genomförts i Sverige för att kartlägga samverkan både nationellt men även internationellt. På det internationella området har Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) genomfört en kartläggning avseende samverkan mellan civila och militära organisationer i Kosovo och Bosnien under Peace Support Operations. Inom det nationella området har Försvarsdepartementets rapport ”Säkerhet i en ny tid”¹³ behandlat området civil

---

¹² Eriksson Pär, *Civil-militär samverkan i fredsfrämjande operationer –en omöjlig nödvändighet?*, FOA-R—98-00967-170-SE

Eriksson Pär, *Polisiärt och militärt i fredsfrämjande operationer –analys av en gråzon*, FOA-R—99-01305-170-SE

Eriksson Pär, *Civil-militär samverkan på taktisk nivå i fredsfrämjande operationer*, FOA-R—98-00968-170-SE

¹³ Försvarsdepartementet, *Säkerhet i en ny tid sårbarhets- och säkerhetsutredningen*, SOU 2001:41, Stockholm 2001

och militär samverkan. Ytterligare en utredning har nyligen presenterats, nämligen ”Stöd från Försvarmakten”¹⁴. Utredningen föreslår en ny reglering av Försvarmaktens stöd till civil verksamhet. Utredningens syfte har varit att dels skapa förutsättningar för ett effektivare resursutnyttjande, dels åstadkomma en tydligare och enklare författningsreglering än den nuvarande.¹⁵

1.6 Centralt begrepp

Svåra påfrestningar

Svår påfrestning utgör inte en enskild händelse i sig, exempelvis en olycka, ett sabotage, utan är ett tillstånd som kan uppstå när en eller flera händelser utvecklar sig eller trappas upp till att omfatta flera delar av samhället. Tillståndet är av en sådan omfattning att det uppstår allvarliga störningar i viktiga samhällsfunktioner eller att det hotar grundläggande värden av olika slag i samhället och kräver att insatser från flera olika myndigheter och organ samordnas för att kunna hantera situationer och därmed begränsa konsekvenserna.¹⁶

1.7 Material och källkritik

Mycket av det underlag som jag har använt i min studie kommer från tidigare studier och rapporter som är gjorda inom både Försvarmakten, polisen, FOI men även Förvarsberedningen och Förvarsdepartementet. Dessa underlag bedömer jag vara respektive organisations officiella synpunkter.

Intervjuer i en begränsad omfattning genomförs med personer inom respektive organisation. Syftet är att finna personer som är väl insatta i den aktuella frågan, men även i den egna organisationens utveckling. Åsikter och synpunkter som lämnas av en intervjuad person behandlas därför med stor betydelse för studien. Om synpunkterna som framkommer kan verifieras hos flera personer eller att uppgifterna kan härledas till officiella texter bedöms de vara/bli en officiell ståndpunkt.

---

¹⁴ Förvarsdepartementet, *Stöd från Försvarmakten*, SOU 2 001:98, Stockholm 2001

¹⁵ Ibid. sida 48

¹⁶ Regeringskansliet upprättad rapport (Ds 1998:32)

1.8 Disposition

Studien är indelad i sju kapitel: inledning, metod och modell, litteraturstudie av polisiär och militär samverkan, intervju av polisiär och militär samverkan, resultatdel, diskussion, samt sist en avslutande sammanfattning. (se flödesschema under pkt 1.8.1)

I kapitel ett gör jag en introduktion till mitt valda ämne. Mitt syfte med studien redovisas samt min huvudfråga som jag senare kommer att besvara under kapitel fem. Avgränsningar, disposition samt genomförda tidigare studier beskrivs även i detta första kapitel.

I kapitel två redogör jag för det teoretiska ramverk som jag har valt för min studie. I kapitlet utvecklar jag även resonemanget kring design, data samt analys för min arbete i de tre kommande kapitlen.

Kapitel tre till fem utgör studiens centrala del. I dessa kapitel kommer jag att samla in data och analysera för att besvara min huvudfråga i kapitel fem.

I kapitel tre kommer jag att kartlägga mål, begrepp samt processen inom Polismyndigheten samt Militärdistriktet, för att avslutningsvis i kapitlet göra en komparativ analys.

I kapitel fyra genomför jag intervjuer för att komplettera mitt underlag från det tidigare kapitlet, men även för att befästa mina tidigare dragna slutsatser.

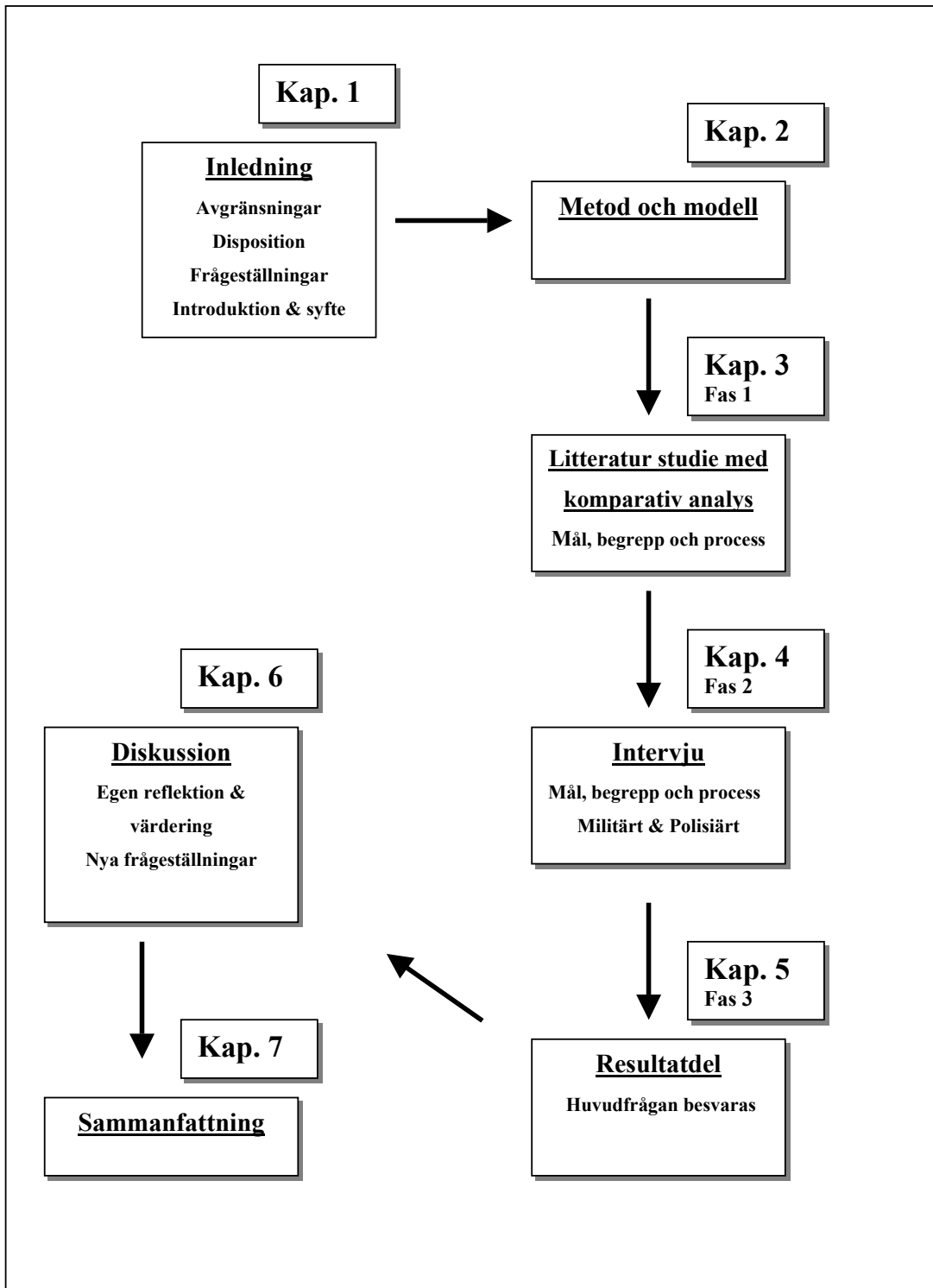
Under kapitel fem, resultat, genomför jag en värdering av det tidigare insamlade underlaget från kapitel tre och fyra och besvarar därmed min huvudfråga

I det sjätte kapitlet, diskussion, genomför jag en egen reflektion över ämnet samverkan mellan Polismyndigheten och Militärdistriktet, jag gör även en värdering av mitt genomförda arbete. I detta kapitel kommer jag även att redovisa eventuella nya frågeställningar som har framkommit, men som inte har varit studiens uppgift att besvara.

I det avslutande sjunde kapitlet sammanfattar jag mitt arbete.

1.8.1 Flödesschema

Uppsatsen består av sju kapitel, och disponeras som jag redovisar i nedanstående flödesschema.

2 Modell och metod

2.1 Arbetsupplägg

För att kunna beskriva samverkan mellan Polismyndigheten och Militärdistriktet struktureras arbetet utifrån data, design och analys.

Arbetet genomförs i tre faser, vilka i sin tur är sammankopplade med kapitel tre till fem, som beskrivs under punkten 1.8. samt 1.8.1.

Data skall svara på frågan, vad behöver jag veta, och på vilket sätt får jag den informationen? Designen skall svara på frågan, hur skall informationen skapas, på vilket sätt blir den åskådliggjord? Avslutningsvis analys som skall svara på frågan, vilket analysinstrument behöver jag använda för att svara på min fråga i studien?

Fas ett och tillika kapitel tre är en kvalitativ litteraturstudie där jag använder mig av en modell som beskrivs utifrån perspektiven; Mål, begrepp och process. Designen för modellen utgår från Nilssons¹⁷ (1997) beskrivning av en verksamhetsmodulering (Modellen beskrivs utförligare under punkten 2.3.). Den analys som jag använder under denna fas är komparativ för att analysera likheter och olikheter mellan de båda organisationerna utifrån mål, begrepp och process. Under denna fas kommer ett antal frågor att uppstå. Dessa frågor kommer att ligga till grund för utformningen av intervjun, i fas två.

Under fas två som även är kapitel fyra kommer intervjuer att utgöra datainsamlingen. Grunden för formuleringen av mina intervjufrågor kommer jag att hämta från den tidigare fasens komparativa analys av mål, begrepp och process. Under intervjun använder jag mig av en kvalitativ metod med strukturerade frågor. I analysen gör jag en värdering av mitt insamlade underlag. I den avslutande sista fasen och tillika kapitel fem kommer en sammanvägning av de tidigare faserna att ske. Jag kommer att genomföra denna sammanvägning

---

¹⁷ Nilsson G Anders, (1997) *The Business Developer's Toolbox-Chains and Alliances between Established Methods*

utifrån de välkända, mål, begrepp och process, och gör därmed en värdering och besvarar också slutligen min huvudfråga.

2.2 Metodologiskt ställningstagande

Jag väljer att använda mig av en kvalitativ metod under mitt arbete med min studie. Metoden medger ett flexibelt upplägg av studien något som också passar mitt valda ämnesområde. I valet av metod förefaller den kvalitativa metoden svara bäst mot mina behov. Anledningen är att i den kvalitativa metoden är varje fenomen en unik kombination av kvaliteter eller egenskaper, och att man därför inte normalt kan mäta och väga dem. Metoden skall resultera i verbala formuleringar, skrivna eller talade. Sålunda används kvalitativ metod då utredningen har svårt att mäta och väga aktiviteter och händelser i den situation den är tänkt att utreda.¹⁸

Det övergripande syftet är att studien skall återge förhållanden så objektivt som möjligt. I metoden kommer jag att göra en deduktiv ansats för att inledningsvis samla in fakta genom studier av dokument men även att genomföra intervjuer. Den deduktiva ansatsen innebär att inledningsvis i studien ligger inte fokus på teorier och hypoteser, istället fokuseras arbetet på den empiriska delen, för att senare eventuellt formulera begrepp i form av teorier eller hypoteser.¹⁹

Mina frågeställningar skall redovisa likheter och olikheter mellan Polismyndigheten och Militärdistriktet, samt vad de eventuella bakomliggande faktorerna kan vara. Detta kräver ett holistiskt synsätt där jag förutsättningslöst sätter mig in i rådande miljö och situation. Upptäckten av eventuella bakomliggande faktorer till efterfrågade likheter och skillnader är av central betydelse, vilket ytterligare förstärker valet av en kvalitativ metod.

I en studie kan intervjuer utgöra en del, eller stå för huvuddelen av det insamlade underlaget. Eftersom intervjuer är en mycket tidskrävande form av informationsinsamling är det viktigt att inte intervju ett för stort antal personer.

---

¹⁸ Andersen Heine, *Vetenskapsteori och metodlära*, Studentlitteratur, Lund 1994

¹⁹ Backman Jarl, *Rapport och uppsats*, Studentlitteratur, Lund 1998

Urvalet av intervjupersoner till studien bör grunda sig på deras kompetens för att kunna komplettera mitt insamlade underlag, alternativt att självständigt svara för huvuddelen av mitt behov i en specifik fråga. Dessa personer bör därför ha en tydlig koppling till det ämne som jag avser att undersöka. ”Det innebär att urvalet av undersökningsenheter eller fall inte sker vare sig slumpmässigt eller tillfälligt.”²⁰ De personer som väljs för studien bör därför vara väl förtrogna med rådande situation.

I intervjun kommer jag att styra frågeställningarna och på så sätt vara strukturerad i mina frågor. Jag kommer innan genomförandet av intervjun att utforma en manual med frågor som ligger till grund för själva intervjun.

Det finns olika ”typer” av intervjuer. Informantintervju och respondentintervju är exempel på dessa. Den sistnämnda intervju ”typen” omfattar utfrågning av personer som själva är insatta i rådande situation, vilket gör att det är denna intervjuform som jag väljer för mitt arbete.

I intervjusituationen är det väsentligt att jag sätter mig in i den utfrågades situation, samt är öppen och uppmärksam under mötet. Under intervjun är det utomordentligt väsentligt att den utfrågade får ge uttryck för sina åsikter medan jag som intervjuare skall vara en god och förstående lyssnare, utan att tappa fokus på frågeställningarna.

Under en studie som syftar till att jämföra olika uppfattningar bör frågorna ställas så lika som möjligt till alla de intervjuade i syfte att sakligt kunna utvärdera resultatet av samtliga intervjuer. Då studien använder sig av kvalitativ metod är det därför viktigt att även intervjumetoden är av samma art. Problemområden som skall lyftas fram är främst frågor som inte har kunnats besvaras med det övriga insamlade underlaget. Intervjumanual enligt Bilaga 4.

---

²⁰ Idar Magne Holme, Bernt Krohn Solvang, *Forskningsmetodik*, Studentlitteratur, Lund 1997, sid.101.

2.3 *Verksamhetsmoduleringsmodell*

I min studie så återkommer Nilssons (1997) modell för verksamhetsmodulering vid ett flertal tillfällen. Som jag har beskrivit tidigare så utgör den grunden för min design av studien. Syftet att använda modellen är att kunna beskriva likheter och olikheter mellan Polismyndigheterna och Militärdistriktet med samma förutsättningar. Modellen består av tre storheter, mål, begrepp samt process. I anslutning till respektive storhet kan ett antal frågor användas för att belysa och förstärka vad som efterfrågas.

Mål består i att beskriva uppgifterna som Polismyndigheten samt Militärdistriktet skall/kan lösa i samverkan med andra myndigheter.

Frågan som skall besvaras är, vilken/vilka uppgifter har respektive organisation, samt finns det någon/några uppgifter som mer generellt kan kopplas till samverkan med en annan myndighet?

Begrepp innefattar att beskriva/definiera de båda organisationernas centrala begrepp, med anknytning till samverkan, som framkommer efter granskningen av respektive organisations uppgifter.

Begreppens syfte är att alla inom en organisation skall ha samma uppfattning av ett begrepps betydelse/definition för att undvika missuppfattningar. Detta är av största betydelse när två organisationer skall samarbeta och använder en stor flora av samma begrepp.

Processen skall innehålla en beskrivning av arbetssättet och lydnadslinjer vid samverkan utifrån två skilda scenarier. Syftet med olika scenarier är att uppnå en enkel och funktionell arbetsform som passar respektive organisation. Detta för att kunna dra karakteristiska slutsatser för både polisens och den militära organisationen, något som skall användas i den senare komparativa analysen. Scenariot för Militärdistriktet är Tågolycka Boden.²¹ För Polismyndigheten är det en händelse som enligt polisens egen nomenklatur definieras som särskild händelse²²

---

²¹ Försvarsdepartementet, *Ny Ledningsorganisation för Försvarsmakten –Ledningsorganisation 2000*, Stockholm 2000, Bilaga 3 sida 14

²² Definition enligt pkt 3.1.2 i studien

3 Litteraturstudie med jämförande analys

3.1 Polismyndigheten

3.1.1 Allmänt

I Sverige finns det cirka 22 000 poliser som arbetar från den operativa nivån ner till lokal nivå. Polisens övergripande uppgifter är att:²³

- ”Värna om den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet”
- ”Förebygga och upptäcka brott ”
- ”Identifiera den som begår brott samt att den samma lagförs”

Rikspolisstyrelsen (RPS) har det övergripande tillsynsansvaret över hela polisen. RPS är även överordnad förvaltningsmyndighet. Ytterst ansvarig för verksamheten är rikspolischefen som utses av regeringen. Rikspolisstyrelsen beslutar om fördelning av de resurser som regeringen anslår till polisväsendet.

Rikskriminalpolisen samt säkerhetspolisen är delar av rikspolisstyrelsen. RPS är även chefsmyndighet för Statens kriminaltekniska laboratorium samt ansvarar även för all polisutbildning genom Polishögskolan. Rikskriminalpolisen kommer in när det gäller brott med större geografisk spridning eller brott med internationella förtecken. Det händer även att Rikskriminalpolisen arbetar lokalt, den kan då fungera som förstärkning om polismyndigheterna så behöver. Inom Rikskriminalpolisen finns också polisflyget, polisens utlandsstyrka och en rikskommunikationscentral.

De poliser som vi normalt möter på stadens gator och torg arbetar i något av landets 21 stycken polismyndigheter. I varje län finns en polismyndighet som ansvarar för den lokala polisverksamheten. Polismyndigheten i sin tur delas normalt upp i polisdistrikt. Hur många distrikt myndigheten delas in i beror helt

---

²³ Rikspolisstyrelsen, *Polisen- en presentation av det svenska polisväsendet*, Västervik 2001, sida. 4

på den geografiska storleken på länet. Alternativt om det rör sig om en storstad som Stockholm så görs uppdelningen i distrikt av andra premisser, exempelvis stadsdelar. En polismyndighet leds av en Länspolismästare med en polisstyrelse. Polisverksamheten i länet ansvarar för allt från utryckning, utredningsarbete och brottsförebyggande arbete. Myndigheterna har även andra arbetsuppgifter som exempelvis hantering av tillståndsfrågor och passfrågor. Polismyndigheterna beslutar själva om resursfördelningen inom myndigheten, och hur de vill prioritera verksamheten. De beslutar även om den egna organisationen och om fördelning av personal och övriga resurser. Detta gör att utseendet på polismyndigheterna varierar.

För att kunna leda all polisiär verksamhet inom en myndighet krävs en samordnad ledningsplats med förmåga till ledning dygnet runt. Inom de större myndigheterna och i synnerhet i Polismyndigheten i Stockholms län har en länskommunikationscentral²⁴ (LKC) etablerats och är operativ. Uppgiften består i att leda all polisiär verksamhet samt utgöra stabsplats för chefspersoner inom myndigheten vid en insats. Inom respektive polismyndighet finns med andra ord ett stort antal specifika yrkesområden.

En slutsats av ovanstående resonemang är att vid en eventuell samverkan mellan olika myndigheter och då exempelvis mellan Militärdistriktet och Polismyndigheten, blir det mot dessa olika yrkesområden som kontakt antagligen måste etableras.

---

²⁴ Polismyndigheten i Stockholms län, TjF 2001:11, 141-A.

3.1.2 Mål

Polismyndigheten har inte, i sin nomenklatur några renodlade uppgifter som kan kopplas direkt till samverkan. Huvuduppgiften för polisen är att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Det är utöver det, även så att polisarbetet utgör ett led i samhällets verksamhet för att främja rättvisa och trygghet för medborgarna.²⁵ ”Trots det så är de övergripande uppgifterna följande; värna om den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet, förebygga och upptäcka brott, samt att identifiera den som begår brott samt att densamma lagförs”.²⁶ Genom att komplettera ovanstående uppgifter med Rikspolisstyrelsens Föreskrifter och Allmänna råd för Polisväsendet²⁷ (FAP) skapas en klarare bild av samverkan med andra myndigheter.

Fap 201-1 som är en av många föreskrifter och allmänna råd, avhandlar organisation, ledning och planering vid särskilda händelser för Polismyndigheten. Med särskild händelse förstås en befarad eller inträffad händelse, som innefattar brott eller annan störning av den allmänna ordningen eller säkerheten, och som är så omfattande eller allvarlig att polisen för att kunna lösa sina uppgifter måste organisera, leda och använda sina resurser i särskild ordning. Som exempel på sådana särskilda händelser som kan kräva särskilda insatser nämns: ”...allvarlig ordningsstörande händelse, sabotage eller bombhot, terroristangrepp, gisslanhändelse, annan farlig situation, grövre våldsbrott, rymning av en person som bedöms vara farlig för annan eller för rikets säkerhet, större olycka eller överhängande fara för sådan samt incident och kränkning”.²⁸

Samverkan med andra myndigheter och samhällsorgan skall kunna genomföras vid ett lösande av uppgifter som faller inom ramen för särskilda händelser. Samverkan kan ske genom planläggning, överläggningar, överenskommelser och gemensamma beslut under insatsen.

---

²⁵ Rikspolisstyrelsen, *Polislagen med kommentarer*, 1999, sida 9

²⁶ Rikspolisstyrelsen, *Polisen - en presentation av det svenska polisväsendet*, Västervik 2001, sida. 4

²⁷ Rikspolisstyrelsen, *Föreskrifter och allmänna råd för Polisväsendet, (Fap)*

²⁸ Rikspolisstyrelsen, *Föreskrifter och allmänna råd för Polisväsendet*, sida. 1

För att underlätta samverkan bör det eftersträvas "... ett sammanfallande geografiskt insatsområde, gemensamma uppehållsplatser för samverkande chefer, utbyte av samverkanspersonal, ett väl fungerande samband, personkännedom och kännedom om samverkansorganens organisation, beslutsstruktur och arbetsrutiner"²⁹.

3.1.3 Begrepp

Utifrån de uppgifter som Polismyndigheten har, och som på ett påtagligt sätt pekar på, men även beskriver, ett eventuellt behov av samverkan med andra myndigheter och organisationer framträder ett antal begrepp mer frekvent. Då de valda begreppen kan kopplas till någon form av samverkan enligt min bedömning, väljer jag att gå vidare i studien med dessa. De begrepp som har framkommit utifrån Polismyndighetens uppgifter är, uppdragstaktik, bevakning, ledning, övervakning, samverkan, samordning, genomsökning, avspärning samt samband.

Under punkten redovisas även begreppet biträder som fetmarkerat. Biträder har inte har framkommit vid granskningen av Polismyndigheternas uppgifter, utan endast vid Militärdistriktet. Motivet till att begrepp redovisas här, men med definition från Polismyndigheten, är att det krävs för den senare komparativa analysen.

Uppdragstaktik³⁰:

"Uppgifter till underlydande chefer bör ges med tillämpning av s.k. uppdragstaktik. Därmed avses att en högre chef ger uppgifter på ett sådant sätt att underlydande chefer ges stort utrymme för egna initiativ och eget

---

²⁹ Rikspolisstyrelsen, *Föreskrifter och allmänna råd för Polisväsendet*, sida. 4

³⁰ Ibid.

ansvarstagande för att lösa förelagda uppgifter. I uppgiften anges tilldelade resurser samt de begränsningar som skall gälla”.

*Bevakning*³¹:

”Platsbevakning är en åtgärd för att skydda en plats eller ett område. Bevakningen kan utgöras av inre och yttre bevakning”.

*Ledning*³²:

”Den som leder en polisinsats bör planlägga verksamheten så noggrant som möjligt och därvid beakta alternativa händelseförlopp. Polisinsatsens inriktning i stort bör fortlöpande klargöras...”. ” Polischefen bör utöva den operativa ledningen från stabsplatsen. Denna bör upprättas i en polisstation eller annan lämplig lokal. När ledningen inte kan utövas från stabsplatsen eller när det annars är påkallat av särskilda skäl, kan polischefen utövas sin ledning från en framskjuten ledningsplats”.

Övervakning:

Jag har inte kunnat detektera en definition av begreppet i polisens officiella litteratur.

*Samverkan*³³:

”Samverkan kan ske genom planläggning, överläggningar, överenskommelser och gemensamma beslut under insatsen. För att underlätta samverkan bör eftersträvas: sammanfallande geografiska insatsområden, gemensamma uppehållsplatser för samverkande chefer, utbyte av samverkanspersonal, ett väl fungerande samband, personkännedom och kännedom om samverkansorganens organisation, beslutsstruktur och arbetsrutiner”.

---

³¹ Rikspolisstyrelsen, *Föreskrifter och allmänna råd för Polisväsendet*, bilaga 1 sida. 15

³² Rikspolisstyrelsen, *Föreskrifter och allmänna råd för Polisväsendet*, sida. 3-4

³³ Ibid. sida. 4

Samordning:

Jag har inte kunnat detektera en definition av begreppet i polisens officiella litteratur.

*Genomsökning*³⁴:

”Åtgärd för att leta efter person eller föremål. I vissa fall kan även ordet efterforskning komma till användning.”

Jmf. Skallgång. ”Genomsökning av terrängområde med en kedja av personer för att eftersöka försvunnen person.”

*Avspärrning*³⁵:

”Åtgärd för att hindra tillträde till visst område”.

Samband:

Jag har inte kunnat detektera en definition av begreppet i polisens officiella litteratur.

Biträder:

Jag har inte kunnat detektera en definition av begreppet i polisens officiella litteratur.

3.1.4 Process

Bland Polismyndighetens många uppgifter, är det lösandet av särskild händelse som mer faller inom ramen för samverkan med samhällets civila myndigheter.³⁶

Polismyndigheten har ett antal specifika deluppgifter som ryms i lösandet av särskild händelse. Om det uppstår en störning på samhället och räddningstjänstlagen åberopas av exempelvis en räddningsledare, så kan

---

³⁴ Rikspolisstyrelsen, *Föreskrifter och allmänna råd för Polisväsendet*, bilaga 1, sida.12

³⁵ Ibid. sida.11

³⁶ Enligt pkt 3.1.2 i studien, sida 19

möjligheten uppstå att samverka mellan Militärdistriktet och Polismyndigheten blir en realitet.³⁷

Många gånger, vid exempelvis en olycka av större omfattning med många skadade och döda är det den kommunala, alternativt länsstyrelsens, räddningsledare som leder insatsen på platsen. Trots detta kommer med största sannolikhet den polisiära och militära organisationen att mötas för att samverka i lösandet av sina respektive uppgifter.

Avsikten är att beskriva polisens process för att lösa en specifik uppgift, med fokus på Polismyndighetens åtagande. Syftet är att tydliggöra de gränssytor som uppstår vid en direkt³⁸ samverka mellan Polismyndigheten och Militärdistriktet.

För att underlätta samarbetet mellan olika Polismyndigheter i händelse av att en större insats behöver genomföras utgår man ifrån en principorganisation³⁹. Principorganisationens huvudsyfte är att det skall finnas en likartad organisation inom hela polisväsendet för att öka effektiviteten i verksamheten och underlätta ett snabbt påbörjande av en gemensam insats, bl.a. på grund av att chefer på olika nivåer snabbt kan identifiera sina ledningsuppgifter.

En polisinsats vid Polismyndigheten vid exempelvis en särskild händelse organiseras enligt principorganisationen med en polischef alternativt kommenderingschef med ledningsstab och en stabschef, som utövar den operativa ledningen för insatsen från exempelvis länskommunikationscentralen i Stockholm.

En polisinsatschef med en fältstab utses för att leda verksamheten på plats, samt en polisinsatsstyrka med chefer för respektive funktioner. Både polischefen/kommenderingschefen samt polisinsatschefen med respektive stabsfunktioner har ett samverkansansvar med andra myndigheter och organisationer. Polischefen/kommenderingschefen bör utöva den operativa

---

³⁷ Räddningstjänstlagen 1986:1102

³⁸ Med direkt; avses en obruten samverkanlinje mellan Militärdistriktets och Polismyndighetens personal utan en tredje persons inblandning.

³⁹ Rikspolisstyrelsen, *Föreskrifter och allmänna råd för Polisväsendet*, sida 2-3

ledningen från en stabsplats som inryms i en polisstation eller en annan lämplig lokal (LKC).

Ledningen skall även kunna utövas från en framskjuten ledningsplats. Polisinsatschefen leder insatsen på fältet från en lämplig lokal nära insatsen eller som alternativ från en lednings- eller polisbuss. Staben bör upprättas i omedelbar anslutning till motsvarande plats för samverkande organisationer eller andra myndigheters stabsplatser.

Polisinsatsstyrkan kan beroende på omfattningen eller insatsens karaktär delas in i funktioner och delfunktioner, dock är inte detta nödvändigt. Utifrån den redovisade principorganisationen kan Polismyndigheten anpassa sin egen organisation efter egna erfarenheter och den uppstådda händelsen. Av principorganisationen framgår att det på två olika nivåer finns samverkansmöjligheter.

När en händelse inrapporteras hamnar den normalt hos länskommunikationscentralen. Det är vid denna instans och nivå som beslut fattas om en händelse uppfyller kriterierna för att klassas som särskild händelse. Nästa steg är att polischef eller motsvarande beslutar om central ledning⁴⁰, vilket i sin tur innebär att verksamheten skall ledas myndighetsgemensamt från LKC. Den som beslutar om central ledning skall också utse polischef alternativt kommenderingschef som skall leda den operativa verksamheten vid insats. Vid detta tillfälle övergår organisationen till den tidigare redovisade principorganisation för särskild händelse.

Den utsedda chefen har ett stort antal uppgifter att lösa i den uppkomna situationen. En har större anknytning till samverkan och det är uppgiften att genomföra samordning med andra myndigheter. Exempelvis när det uppstår behov av personal med specifik kompetens och kunskap från Försvarsmakten, då tar denna nivå inom Polismyndigheten kontakt med Militärdistriktet.

Stabschefen inom Polischefens/kommenderingschefens ledningsstab utser polisinsatschef med insatsstyrka. Polisinsatschefen utgör i denna fas av händelsen den som skall effektuera insats för att lösa den uppgift som föreligger.

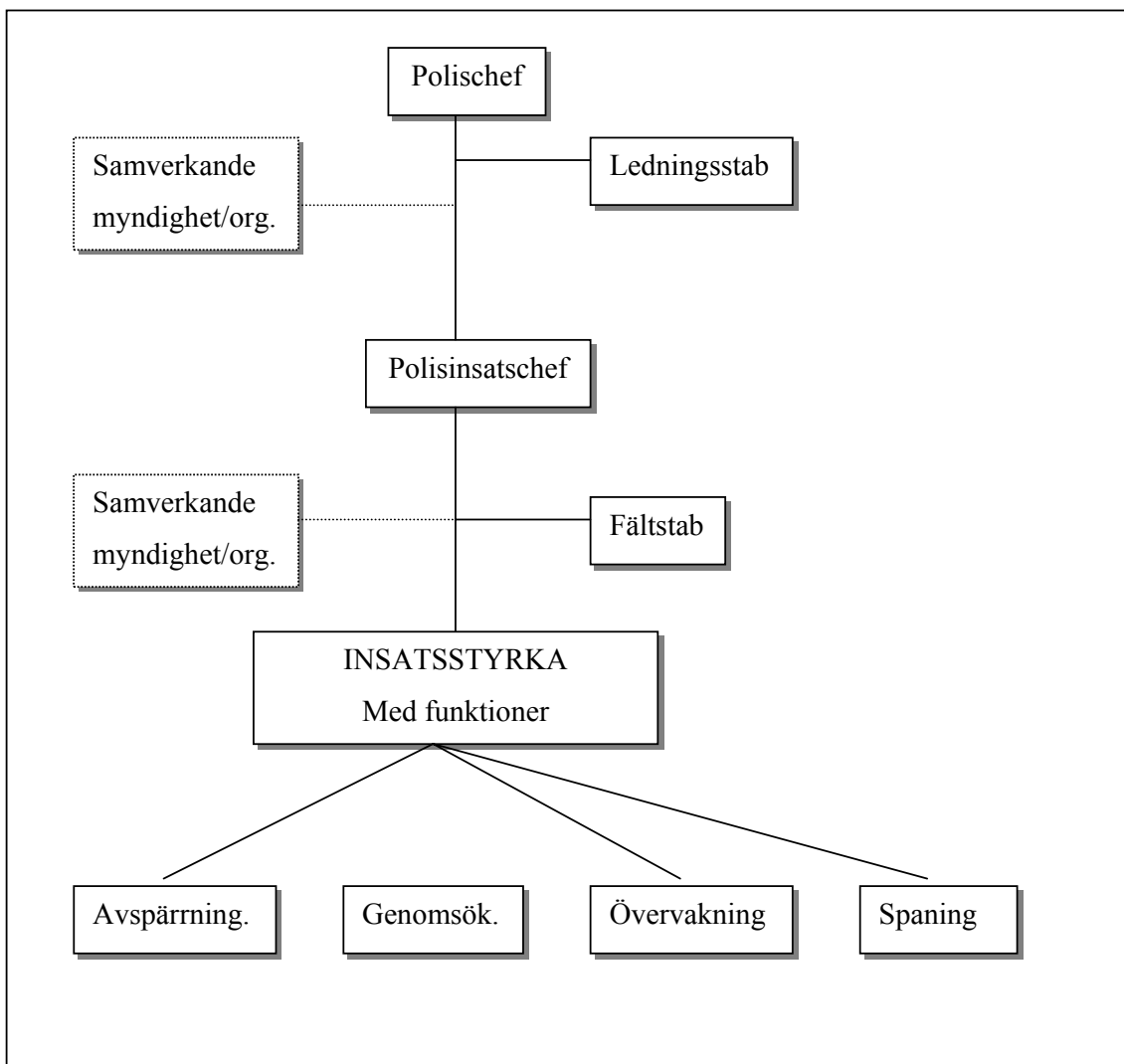
---

⁴⁰ Central ledning definieras i, *Fap 201-A*, sida 2-3, för Polismyndigheten i Stockholms län

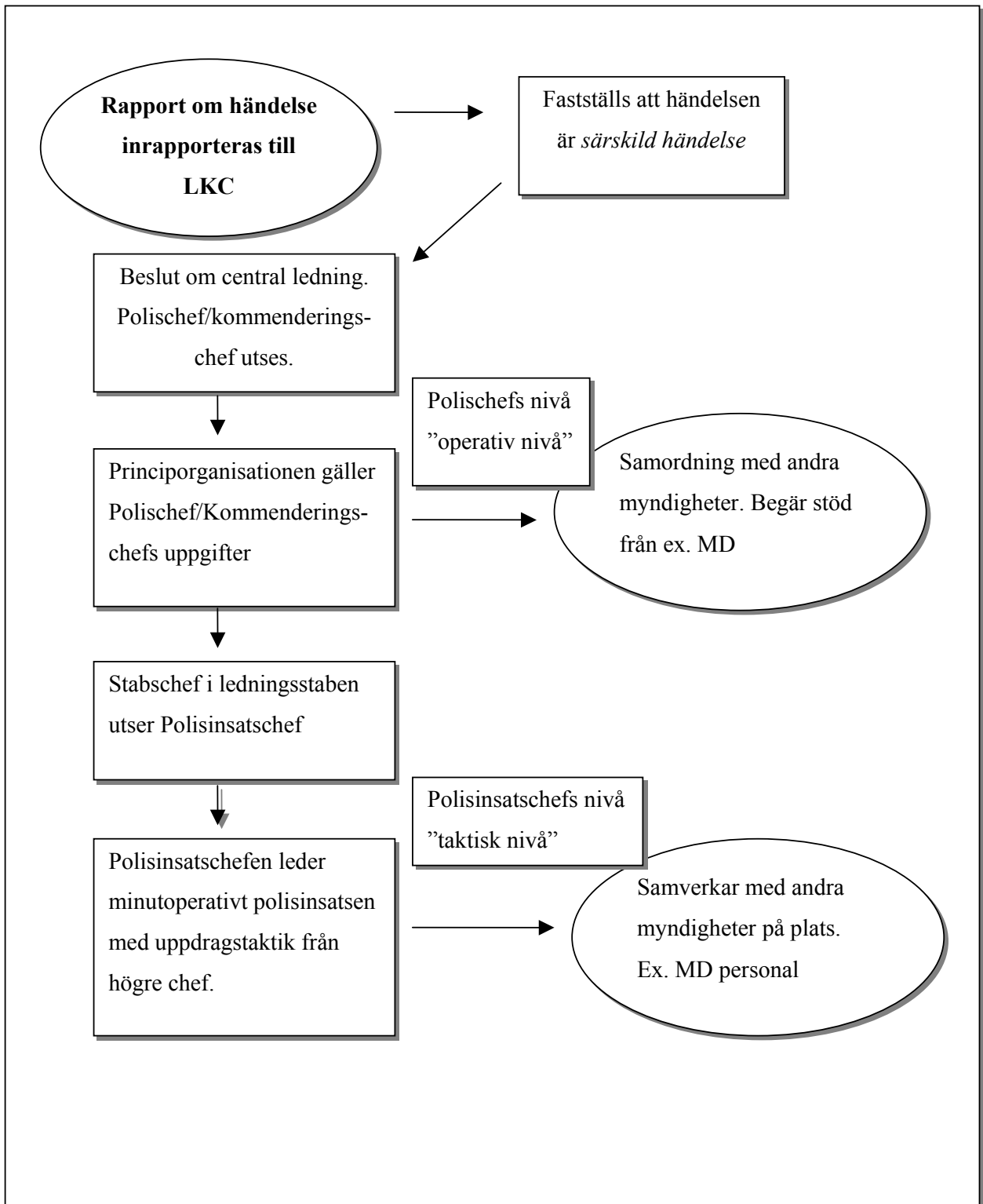
På platsen för insatsen är det polisinsatschefen som kommer att samverka och samordna verksamheten med andra myndigheters och organisationers chefspersoner.⁴¹ Med andra ord, det är på denna nivå som samverkan mer reellt kommer att ske mellan Polismyndighetens polisinsatschef och Militärdistriktets utsedda befäl på plats.

3.1.5 Bild på polisens principorganisation vid särskild händelse.

⁴¹ Rikspolisstyrelsen, rapport 1 996:7 Polisedning, sida. 27

3.1.6 Bild på polisens processbeskrivning vid insats.

3.2 *Militärdistriktet*

3.2.1 *Allmänt*

Försvarsmaktens uppgifter spänner över ett mycket brett spektrum, allt från att lösa uppgifter i djupaste fred till att lösa uppgiften att förhindra ett väpnat angrepp mot landet. I den senaste sårbarhets- och säkerhetsutredningen⁴² påpekas att resurserna måste utnyttjas effektivt. Försvarsmaktens fyra uppgifter ställer olika krav på materiel och personal vilket ger vid handen att den militära organisationen med sina uppgifter står för ett stort antal kompetenser inom många skiftande områden. En av uppgifterna, nämligen den fjärde och sista är att ”Stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred”.

Försvarsmakten har sedan 2000-07-01 intagit en ny ledningsorganisation. Den nya ledningsorganisationen innehåller Högkvarteret (HKV), operativa insatsledningen (OPIL), fyra militärdistrikt (MD) med 29 stycken inordnade militärdistriktsgrupper (MD-grp). De förändringar som har genomförts är en nödvändighet i den pågående ominriktningen av Försvarsmakten från det traditionella invasionsförsvaret mot en ny bredare och mer komplex hotbild.

Den territoriella ledningen⁴³ utgörs av fyra militärdistrikt med sina 29 militärdistriktsgrupper. Det territoriella försvaret skall lösa uppgifter med en stor spännvidd. Vissa delar av förbanden utgör en mer tillgänglig resurs med förmåga att möta olika hot och uppgifter. Övriga delar har som huvuduppgift att bevaka och skydda befolkningen och infrastrukturen men även att stödja de operativa insatsstyrkorna⁴⁴.

Militärdistriktsorganisationens två huvuduppgifter är att leda territoriell verksamhet, som exempelvis samverkan med totalförsvarets civila delar på både

---

⁴² Säkerhet i en ny tid, *sårbarhets- och säkerhetsutredningen*, SOU 2 001:41

⁴³ Territoriell ledning inom Försvarsmakten framgår av; Försvarsdepartementet, *Ny Ledningsorganisation för Försvarsmakten –Ledningsorganisation 2000*, Stockholm 2000, sida 7-8

⁴⁴ De operativa insatsförbanden framgår av; Försvarsdepartementet, *För Led 2001*, Stockholm 2001, sida. 7

lokal och regional nivå, samt att stärka samhället vid svåra påfrestningar. Militärdistriktsgrupperna som utgör försvarsmaktens ”minsta” kontaktyta med det civila samhället har bl.a. som uppgift att medverka i samverkan med både kommuner, länsstyrelser och landsting med syfte att säkerställa ett effektivt utnyttjande av militära och civila resurser. Den nivå som studien behandlar är regional, vilket gör att det är just Militärdistriktets samverkan med Polismyndigheten som kommer att kartläggas.

3.2.2 Mål

De uppgifter som Militärdistriktet skall kunna lösa inom ramen för bl.a. samverkan med Polismyndigheter är följande;⁴⁵

- ”Stärka samhället vid svåra påfrestningar.”
- ”Leda territoriell verksamhet.” (Samverka med totalförsvarets civila del på regional samt lokal nivå)
- ”Medverka i totalförsvarsövningar.”

Innebörden av uppgiften *Stärka samhället vid svåra påfrestningar* är många, främst sett till det stora antal myndigheter som Försvarsmakten skall kunna stödja. Av den anledningen måste det tas i beaktande att studiens syfte är att kartlägga endast samverkan med Polismyndigheterna, och det gör studien något smalare.

Ett effektivt samutnyttjande av resurser med andra myndigheter är viktigt, och borde inte bli ifrågasatt. När Försvarsmakten skall upphandla exempelvis nya system, och det är militärt och ekonomiskt likvärdiga alternativ att välja mellan, skall den lösning väljas som bäst kan stödja samhället, vid räddningstjänst och vid svåra påfrestningar i fred samt vid andra former av stöd till myndigheter. Försvarsmakten skall även rent allmänt ha förmågan att ställa sina resurser till förfogande för räddningstjänst och därutöver också kunna lämna stöd till andra myndigheter.

---

⁴⁵Försvarsdepartementet, *Ny Ledningsorganisation för Försvarsmakten –Ledningsorganisation 2000*, Stockholm 2000, sida 51-52

Territoriell ledning av verksamhet, i avseende att samverka med totalförsvarets civila delar både på regional och på lokal nivå, tolkas som att MD skall samordna de civila och militära förberedelserna samt planeringen för fred, kris och krig.⁴⁶

Uppgiften att medverka i totalförvarsövningar ter sig självklart med tanke på de tidigare uppgifterna som är ställda till Militärdistriktet. I Ann-louise Eksborgs utredning *stöd från Försvarmakten*⁴⁷ tas även denna viktiga fråga upp. Det fanns enligt utredningen behov av att samöva scenarier för svåra kriser eller händelser mellan militära och civila myndigheter där militärt stöd är motiverat. Särskilt stort anses behovet vara avseende komplexa händelser där flera myndigheter eller aktörer är berörda och där händelseförloppen är snabba, okontrollerade och svårförutsägbara.

Metodik borde också övas för att hantera helt oförutsedda svåra kriser eller händelser. Scenarieteknik kunde också bidra till att rikta uppmärksamhet på bl.a. gränsdragningsfrågor i civil-militärt samarbete.⁴⁸

3.2.3 Begrepp

I utredningen *stöd från Försvarmakten* använder utredaren Ann-louise Eksborg ett antal fiktiva scenarier där det kan tänka sig att det är möjligt med en samverkan mellan militär och polis.⁴⁹ Vid en granskning av scenarierna samt Militärdistriktets uppgifter framträder ett antal begrepp mer frekvent. Då begreppen på ett påtagligt sätt sammanfaller med samverkan eller, eventuellt behov av samverkan med andra myndigheter och organisationer enligt min bedömning, väljer jag att gå vidare i studien med dessa.

De begrepp som har framkommit efter utvärdering av Militärdistriktets uppgifter samt scenarierna är, Bevakning, ledning, biträder, samverkan, samordning, avspärning, och samband/kommunikation.

---

⁴⁶Försvarsdepartementet, *Ny Ledningsorganisation för Försvarmakten –Ledningsorganisation 2000*, Stockholm 2000, sida 36

⁴⁷Försvarsdepartementet, *Stöd från Försvarmakten*, SOU 2 001:98, Stockholm 2001, sida 100-101

⁴⁸Ibid.

⁴⁹Ibid. sida 100

De definitioner som redovisas är hämtade i huvudsak från remissutgåvan Nomen FM⁵⁰, om inget annat anges. Under punkten redovisas även begreppen uppdragstaktik samt övervakning som fetmarkerade. Begreppen har inte har framkommit vid undersökning av MD uppgifter, utan endast vid Polismyndigheten. Motivet till att begrepp redovisas här, men med definition från Militärdistriktet, är att det krävs för den senare komparativa analysen.

*Bevakning*⁵¹:

”Uppgift att observera visst område eller objekt.”

Jfr bevaka. ”Observera visst område eller objekt.” ”Enhet med bevakningsuppgift kan ha uppgift att förhindra/försvåra obehörig närvaro eller obehörigt/fientligt framträngande mot/genom aktuellt mål/område eller tillträde till objekt.”

*Ledning*⁵²:

”Planering, genomförande med uppföljning som erfordras för att nå uppställda mål.”

Biträder:

Jag har inte kunnat detektera en definition av begreppet i Försvarmaktens officiella litteratur.

*Samverkan*⁵³:

”Samverkan mellan sidoordnade chefer (myndigheter). Åstadkoms genom överläggningar, överenskommelser och/eller gemensamma beslut. ”I samråd med” innebär att beslutet (motsv.) i vad avser väsentligt sakinhåll skall vara godkänt av berörd samverkande chef (myndighet).” ”Efter hörande av” innebär

---

⁵⁰ Försvarmakten, *Nomen FM 2000*, remissutgåva 1999

⁵¹ Försvarmakten, *Nomen FM 2000*, remissutgåva 1999, Bilaga begrepp, sida 19

⁵² Ibid. sida 94

⁵³ Ibid. sida 143

att berörd chef skall beredas tillfälle att framföra sina synpunkter rörande ärendet innan det avgörs.

1. Befäl som företräder FM i t ex länsstyrelse vid beredskapshöjning.
2. Befäl som företräder FM vid samverkan med civila enheter och som t ex kan ge anvisningar till förbandschefs transportenheter vid lastning/lossning av förstärkningsfordon, fartyg, flygplan eller i- och urlastning vid järnvägstransport.

*Samordning*⁵⁴:

”Åtgärder i syfte att koordinera olika verksamheter med varandra. Kan t ex ske sakmässigt, till tiden eller till platsen. Sker militärt genom samverkan eller genom befäl.”

Avspärrning:

Jag kan inte detektera en definition av begreppet i Försvarmaktens officiella litteratur.

*Samband/kommunikation*⁵⁵:

”Informationsöverföring mellan två eller flera parter.”

Sambandsledning: ”Ingår i övergripande operativ ledning, operativ eller taktisk ledning och innebär beslut om inriktning av hur tillgängliga/tilldelade telekommunikationer skall utnyttjas och vem som får utnyttja dessa...”

Sambandsmedel: ”Omfattar dels ändrustningar t ex telefon, radio, dator, dels överföringsmedel t ex telefontät, telesystem och datakommunikation...”

*Uppdragstaktik*⁵⁶:

”Metod att orientera om det övergripande målet, ställa en uppgift, tilldela resurser och sedan låta den som löser uppgiften i största möjliga utsträckning själv bestämma hur den skall lösas.”

---

⁵⁴ Försvarmakten, *Nomen FM 2000*, remissutgåva 1999, Bilaga begrepp, sida 143

⁵⁵ Ibid. sida 81, 142

⁵⁶ Ibid. sida 81, 185

Jfr kommandostyrning. ”Metod att ställa uppgift, tilldela resurser och i viss utsträckning klargöra hur uppgiften skall lösas.” ”Styrningen begränsar underställdas möjlighet att välja metod, men förutsätts i en given situation ge fördelar som minskad förberedelsestid och ökad snabbhet.”

Övervakning⁵⁷:

Observera, identifiera och rapportera verksamhet inom angivet område.

3.2.4 Process

Militärdistriktet skall kunna lösa tre uttalade uppgifter inom ramen för samverkan med samhällets civila myndigheter.⁵⁸ Militärdistriktet har vid uppgiften att stödja det civila samhället en mer påtaglig uppgift som att exempelvis stå till en räddningsledares förfogande.⁵⁹ Många gånger vid en olycka, av större omfattning och med många skadade och döda, är det den kommunala alternativt länsstyrelsens räddningsledare som leder insatsen på platsen. Trots detta kommer med största sannolikhet den polisiära och militära organisationen att mötas för att samverka i lösandet av sina respektive uppgifter. Avsikten är att beskriva Försvarsmaktens process för att lösa en specifik uppgift, med fokus på Militärdistriktets åtagande. Syftet är att tydliggöra de gränssytor som uppstår vid en direkt samverkan mellan Polismyndigheten och Militärdistriktet.

Förutsättningen är att ett tåg har spårat ur på ett bananområde med flera skadade och döda. De finns även ett antal saknade personer som kan ha kastats ut ur tåget vid eller innan urspårningen. Tåget transporterade farligt gods i form av gas.⁶⁰

---

⁵⁷ Försvarsmakten, *KA reglemente Amfibiebataljon*, 1998, sid. 28

⁵⁸ Enligt pkt 3.2.2 i studien

⁵⁹ Räddningstjänstlagen 1 986:1102

⁶⁰ Försvarsdepartementet, *Ny Ledningsorganisation för Försvarsmakten –Ledningsorganisation 2000*, Stockholm 2000, bilaga 3 sida. 14.

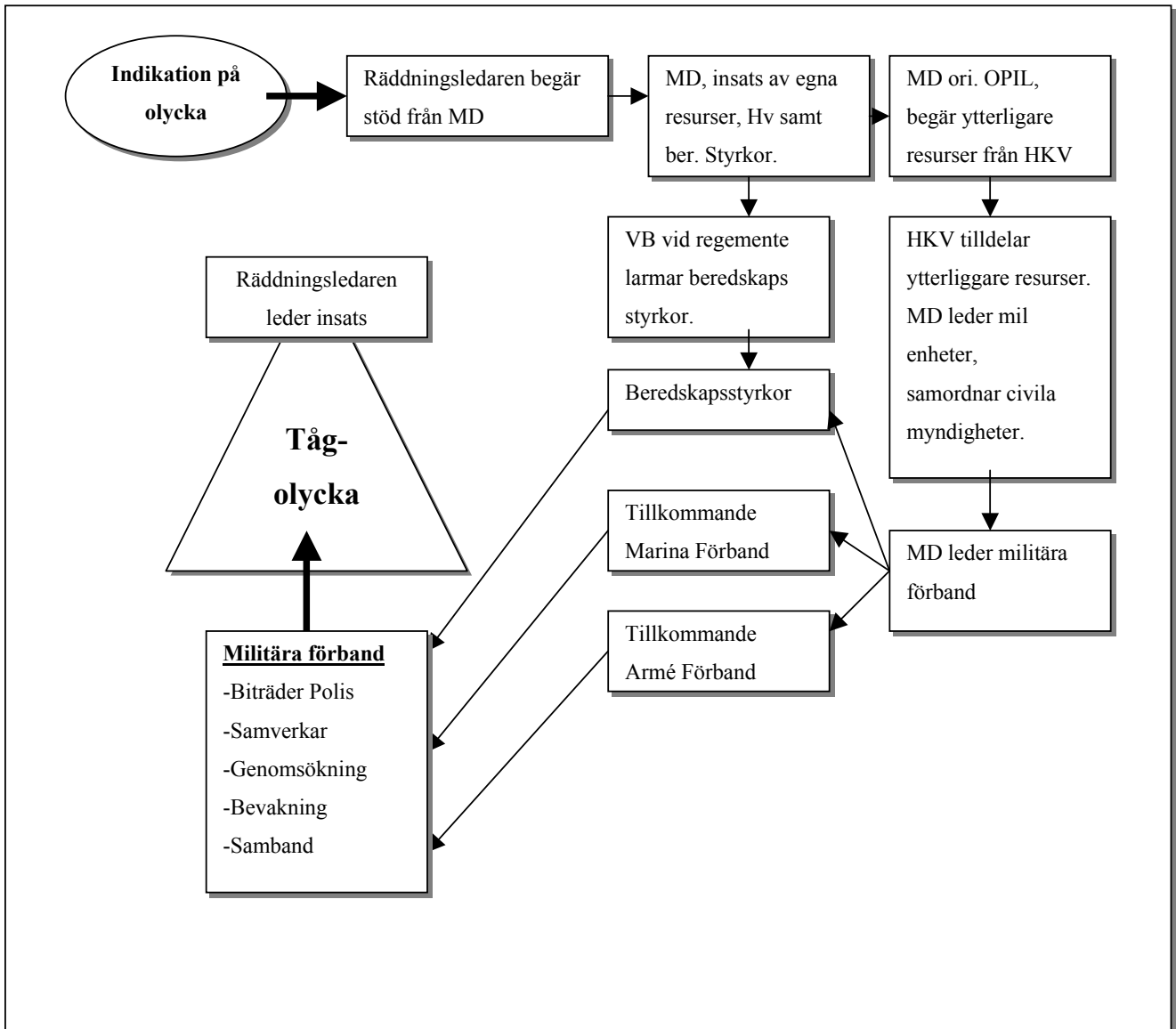

Olyckan inträffar och en räddningsledare får uppgiften att leda insatsen. Efter en första och snabb analys av händelsen beslutar räddningsledaren att begära stöd av militära enheter. Räddningsledaren vänder sig till det närmsta Militärdistriktet. Begäran omfattar stöd för bevakning, genomsökning av terrängen och sambandsresurser. Militärdistriktet beslutar om insats av egna resurser i form av hemvärnet samt beredskapsstyrkor vid närliggande regemente. Vakthavande befäl, alternativt vaktchef vid regementet larmas och beordrar i sin tur att militär enhet under militärt befäl skall användas och ställas till räddningsledarens förfogande enligt räddningstjänstlagen.

Militärdistriktet orienterar Operativa Insats Ledningen (OPIL), samt begär även ytterligare stöd från högkvarteret. Högkvarteret tilldelar ytterligare resurser samt ger chefen för Militärdistriktet uppgiften att leda den militära verksamheten, men även att samordna sina resurser med civila myndigheter som ingår i insatsen. På olycksplatsen anmäler det militära befälet att styrkan är på plats och får därmed sina uppgifter. Förbandet skall biträda polisen, genomsöka ett avgränsat område efter försvunna personer, samt bevaka ytterområdet för det farliga godset (gas).

Samband måste upprättas mellan poster samt styrkan som skall genomsöka terrängen. För att kunna nå målsättningen att genomsöka terrängen efter de försvunna personerna samt att kunna bevaka objektet måste en samverkan ske. Det är den första kontakten mellan organisationerna på platsen. Beakta är att den militära chefen med sina enheter skall biträda polisen på platsen. Vad som skall göras, och hur, måste klaras ut i samverkan. Med tanke på sambandet mellan de olika enheterna måste man säkerställa att både polis- och militär chef kan kommunicera med varandra, men även att räddningsledaren kan upprätthålla ett funktionellt samband med de övriga två.

3.2.5 Bild militär insatsprocess

3.3 Jämförelse mellan Polismyndigheten och Militärdistriktet

3.3.1 Mål

Polismyndigheten har flera uppgifter, dock är det en som mer övergripande har en koppling till samverkan, nämligen ”Upprätthålla allmän ordning och säkerhet”. I denna övergripande uppgift måste det antas att den mer specifika uppgiften att handha lösandet av ”Särskilda händelser” måste ingå.

Militärdistriktet har tre klara uppgifter vid samverkan med det civila samhället nämligen, stärka samhället vid svåra påfrestningar, leda territoriell verksamhet samt medverka i totalförsvarsövningar. Dessa tre uppgifter har ett något särskiljande fokus med hänsyn till samverkan, och då främst med tanke på vilket syfte själva samverkan skall ha. Att medverka i totalförsvarsövningar har antagligen som syftet att bl.a. bygga upp och skapa en effektiv samordnad ledning som har förmågan att möta de krav som ställs vid en oförutsägbart händelse. Leda territoriell verksamhet, som är ytterligare en av MD uppgifter, som ter sig mer vara ett medel för att slutligen nå målsättningen.

För att återkoppla till mål, medel och metod så bör den jämförelsen kunna göras mellan de två organisationerna. Medlen för att nå målsättningen är på många sätt lika mellan Polismyndigheten och Militärdistriktet. De främsta medlen för att kunna använda sina metoder på ett effektivt och samhällsnyttigt sätt är troligtvis samverkan och samordning. Men det finns även ledning och teknisk sambandsutrustning. Metoden för att kunna lösa uppgiften och därmed nå sin målsättning är på ett antal punkter även de snarlika, nämligen bevakning, genomsökning och avspärrning. Med ovanstående resonemang som grund så är den adekvataste målsättningen vid samverkan för Militärdistriktet att stärka samhället vid svåra påfrestningar, och för Polismyndigheten att lösa uppgifter som faller inom ramen för särskilda händelser.

De övriga uppgifterna som respektive organisation har, påverkar även samverkan mellan organisationerna mer eller mindre, men trots det, så är de två ovanstående uppgifterna mest lika. Vid analysen av uppgifterna mellan polisen och MD framkommer det inte, om det har blivit en bättre, eller sämre planering

av eventuellt genomförande av insatser i och med att CB och MB samordningsansvar försvann. Då litteraturen inte kan svara på detta, bör intervjuerna med respektive organisation försöka få svar på frågan.

Intervjufråga 1: På vilket sätt har din organisation avseende samverkan på den regionala nivån påverkats av att CB och MB nivåerna försvann?

Intervjufråga 2: Är respektive organisations uppgifter avseende samverkan tillräckligt tydliga och tillfylles?

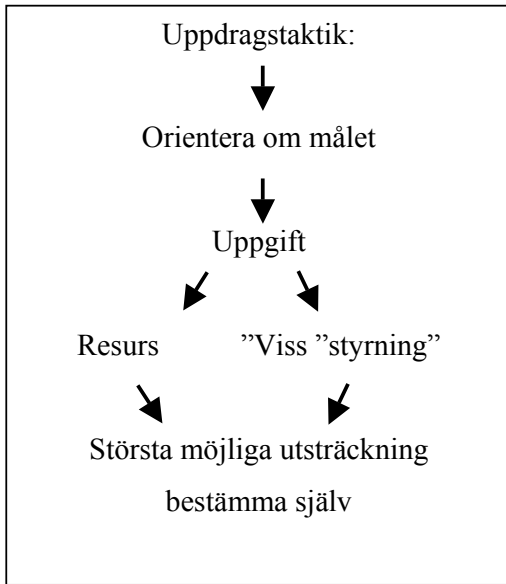
Intervjufråga 3: Behövs det någon gemensam uppgift för att kunna lösa gemensamma uppgifter, och i så fall vilken?

Intervjufråga 4: Finns det någon uppgift till PM för att dela i totalförsvarsövningar, alternativt samverkansövningar?

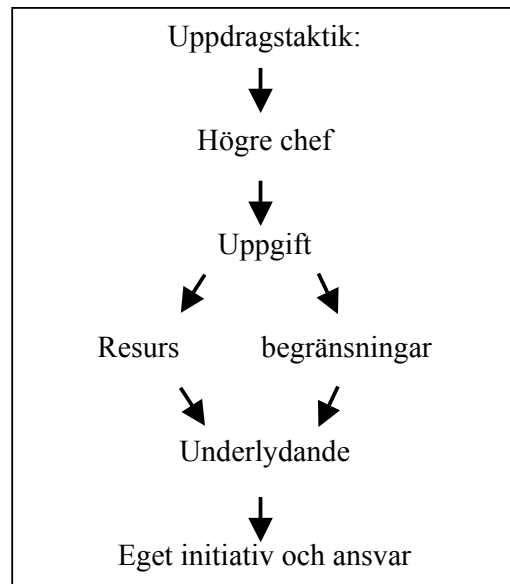
3.3.2 Begrepp

Uppdragstaktik:

MD

PM

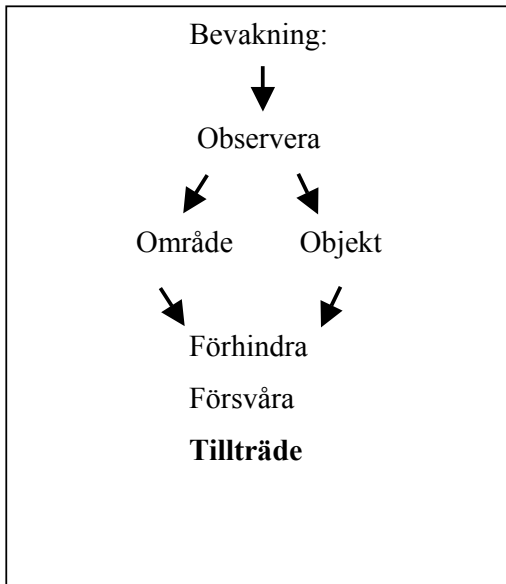
Både Polismyndigheten och Militärdistriktet beskriver uppdragstaktik som att det är en uppgift som skall kompletteras med resurser samt begränsningar eller viss styrning. Min tolkning är att uttrycken styrning och begränsning är likvärdiga, syftet med uttrycket bör vara att föra in den som skall lösa förelagd uppgift mot det som uppgiftslämnare avser vara slutmålet.

Avslutningsvis skall mottagaren av uppgiften i största möjliga mån ta eget initiativ och styra uppgiften efter eget bedömande, dock med de styrningar som inledningsvis är givna av uppgiftslämnaren.

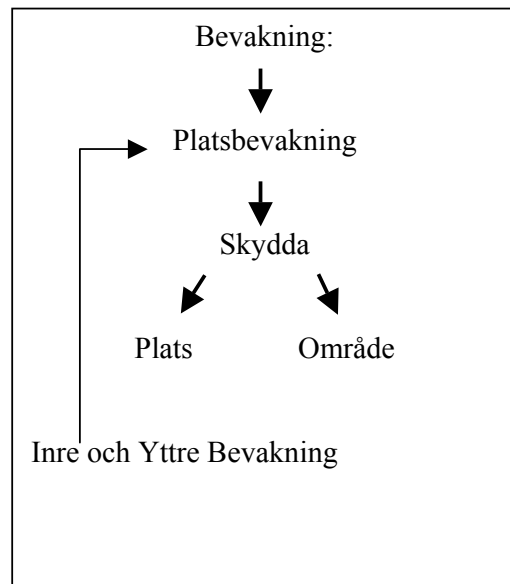
Skillnaden i begreppet uppdragstaktik mellan de båda organisationerna är försumbar, vilket innebär att det förmodligen inte skulle uppstå några tvetydigheter vid ett användande av begreppet, exempelvis vid en insats där den militära chefen får lösa uppgiften enligt principen uppdragstaktik.

Bevakning:

MD

PM

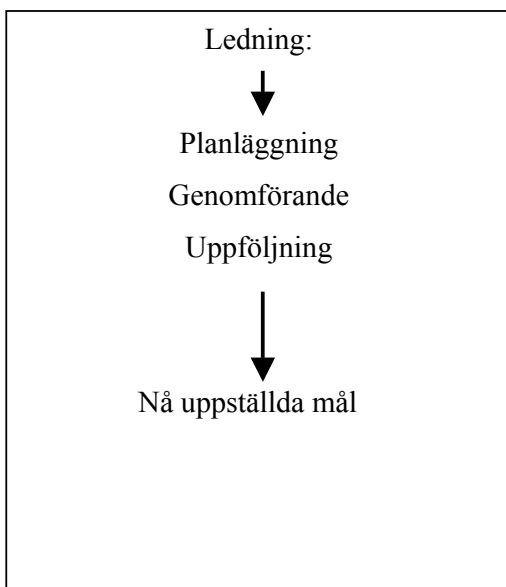
Vid begreppet bevakning kan det eventuellt uppstå vissa oklarheter. Polismyndigheten definierar begreppet som platsbevakning där man skall skydda en plats eller ett objekt. När Polismyndigheten avser skydda betyder det antagligen något helt annat än bevakning för Militärdistriktet. Definitionen av *skydda* för FM är "... hindra fienden från att påverka angiven verksamhet eller objekt"⁶¹. Avsikten med skrivningen är att Försvarsmakten istället skall förhindra eller försvåra tillträde. Syftet är att begränsa någons frihet inom exempelvis ett område. Om PM definition av skydda överensstämmer med Försvarsmaktens definition av förhindra och försvåra så är skillnaderna av begreppet bevakning obetydlig. För att kunna fastställa om det är någon skillnad mellan de båda organisationerna krävs att begreppet skydda klagörs genom intervju med Polismyndigheten.

⁶¹ Försvarsmakten, *Nomen FM 2000*, remissutgåva 1999, Bilaga begrepp, sida 154

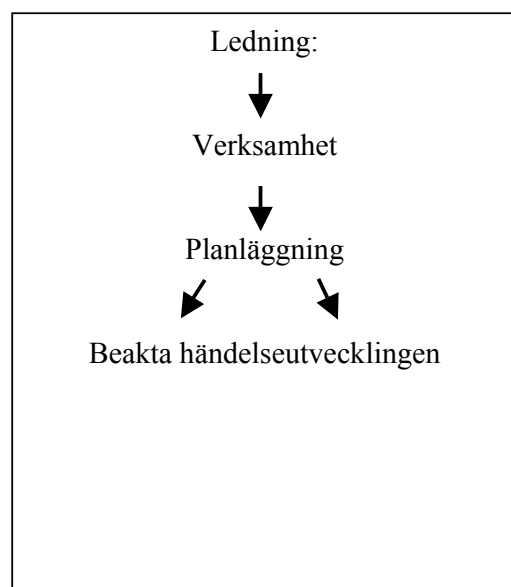
Intervjufråga 5: Hur definieras begreppet skydda i samband med uppgiften bevakning vid Polismyndigheten?

Ledning:

MD

PM

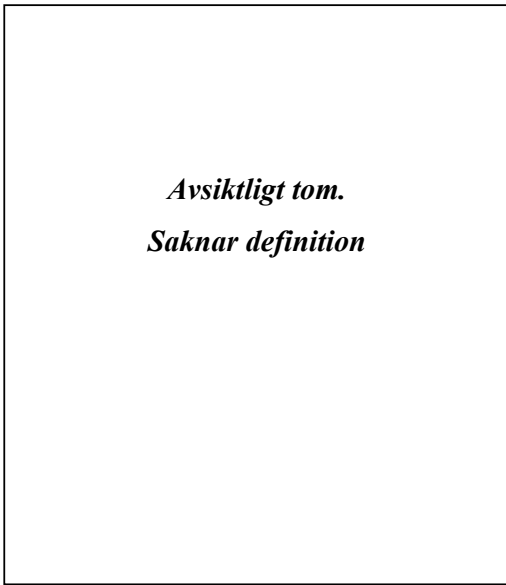
Vid en analys av begreppen så föreligger en större likhet än vad bilderna redovisar. MD ser ledningen i tre klara steg med planläggning, genomförande och sist men inte minst uppföljningen av ”verksamheten” för att nå uppställda mål. Polismyndigheten klargör att ledning är en verksamhet som börjar med planläggning och som avslutas med ”uppföljning” i form av att beakta utvecklingen.

Polismyndigheten beskriver inte i sin definition att ledningen har som slutmål att uppnå ”målet”, något som återfinns i MD definition. Trots denna lilla brist i definitionen görs bedömningen att syftet, att nå ett uppställt mål ligger som grund vid arbetet i PM definition utan att den redovisas i begreppet.

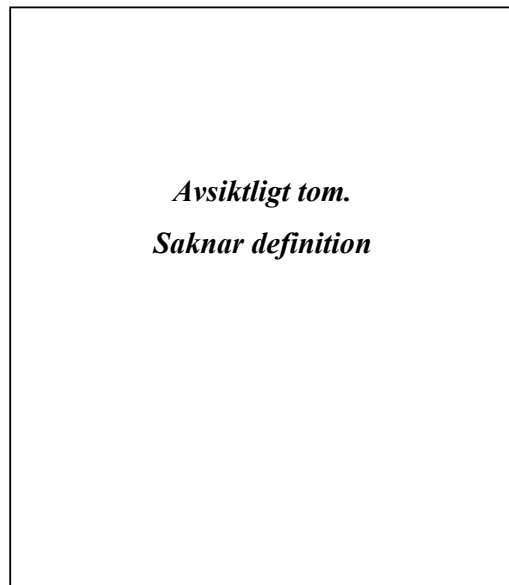
Min bedömning med ovanstående analys som grund är att det inte är några skillnader i begreppet som skulle kunna åstadkomma problem vid en samverkan.

Biträder:

MD

PM

Begreppet biträder saknas definition vid respektive organisation. Det framgår i litteraturen att Militärdistriktet med underställda militära enheter skall kunna biträda polisen, men även räddningstjänsten. Det är av största vikt att begreppet är tydligt definierat, men även att personalen i båda organisationerna är överens om vad det innebär.

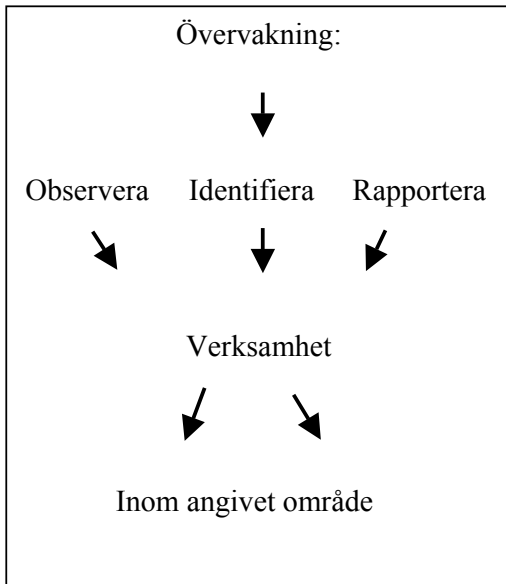
För att kunna analysera begreppet krävs en komplettering från respektive organisation med definition. Det som minst krävs är en uppfattning av vad det innebär att biträda. Är det att likställa med *underställd* eller *lyder under* i Försvarsmaktens definition?

Intervjufråga 6: Hur definieras begreppet *biträder* i respektive organisation, främst med hänsyn till att MD skall kunna biträda PM?

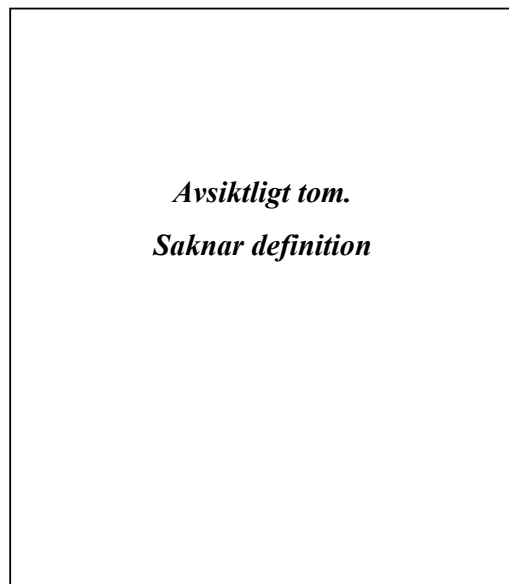

Övervakning:

MD

PM

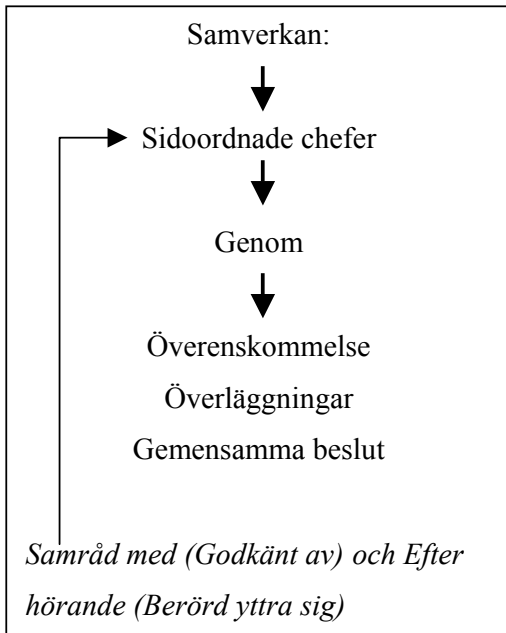
För Militärdistriktet innebär övervakning att en verksamhet inom ett klart angivet område skall observeras, identifieras samt rapporteras. Uppgiften skiljer sig inte nämnvärt från att begreppet *bevaka* avseende punkten observera. När det kommer till identifiera och rapportera skall detta göras utan högre chefs anmodan. Man får anta att syftet med dessa ”delbegrepp” borde vara att fastställa ursprung eller motsvarande av det som i sin tur skall anmälas till högre chef utan dröjsmål.

Polismyndigheten saknar definition av begreppet i sin litteratur, men har däremot definierat begreppet *bevakning*, men att likställa dessa två begrepp i studien anser jag är att gå för långt, vilket gör att frågan måste besvaras med hjälp av intervju.

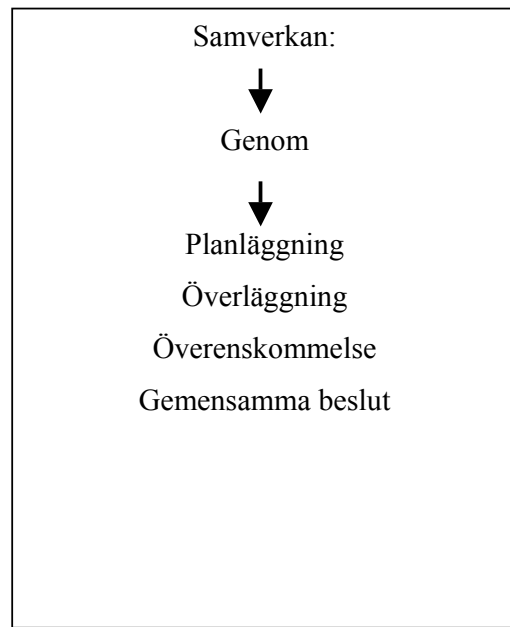
Intervjufråga 7: Definieras begreppet *övervakning* inom Polismyndigheten eller är det liktydigt med *bevakning*? Samt under vilka situationer vid en eventuell samverkan skulle uppgiften kunna vara användbar?

Samverkan:

MD

PM

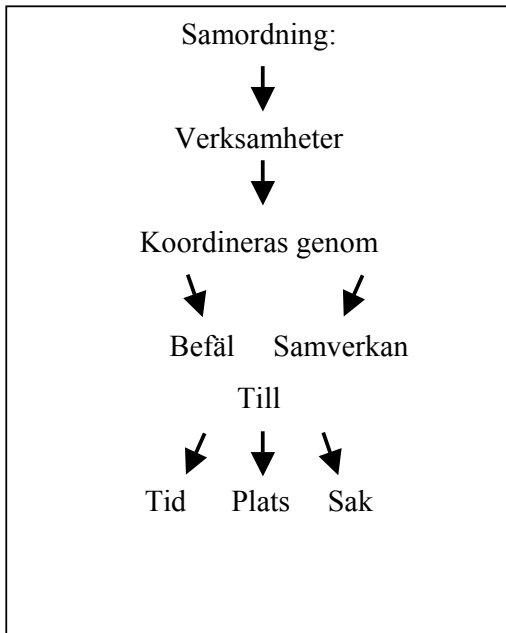
Begreppet är i mångt och mycket likvärdigt vid både PM och MD. Polisen beskriver att planläggning skall ingå i samverkan, något som dock saknas i MD definition. Min bedömning är att uttrycket planläggning för polisen innefattas i Försvarsmakten av uttrycken *samråd med* och *efter hörande*. Den enda skillnaden av begreppet skulle med denna tolkning vara att inom Polismyndigheten så ingår alltid planläggning i samverkan, med alla berörda enheter eller myndigheter deltagande.

Inom Militärdistriktet skulle tolkning ge att berörda chefer endast får yttra sig i en situation eller en eventuell insats som endast berör deras egen organisation. Med detta skapas det färre nivåer, som kan vara till en fördel, men det kan även innebära att någon chef förlorar en del av effekten i samverkan, att var insatt i planläggningen för framtida bruk. För att klara ut eventuella skillnaderna krävs en komplettering i form av intervjufrågor.

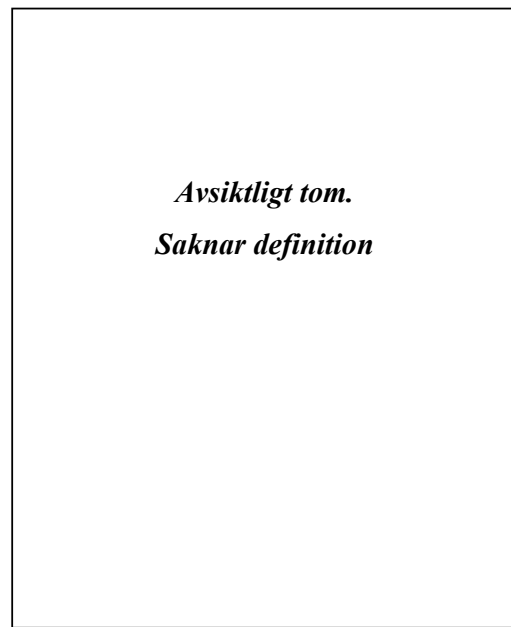
Intervjufråga 8: Vad avses med uttrycken i *samråd med* samt *efter hörande* främst med anledning av samverkan? Samt finns det några synliga konsekvenser vid en samverkan om dessa uttryck används?

Samordning:

MD

PM

Den så viktiga samordningen sker antingen genom befäl eller genom samverkan enligt FM. Samverkan som har definierats tidigare för både Militärdistriktet och Polismyndigheten ter sig klar på de flesta punkterna, dock krävs en viss komplettering med intervju.

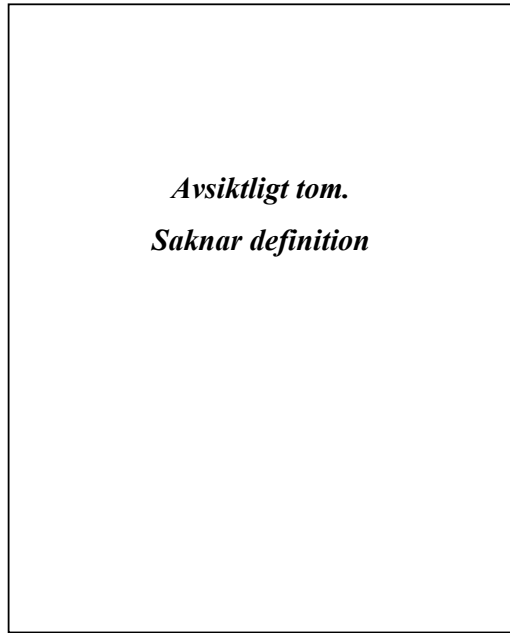
Dock krävs en mer omfattande komplettering vad avser Polismyndighetens syn på samordning. Begreppet är inte på något sätt nytt inom myndigheten, trots detta saknas det en definition i litteraturen. För att kunna fastställa om det är likheter eller eventuella olikheter så krävs intervjufrågor.

Intervjufråga 9: Hur definieras begreppet samordning inom PM?

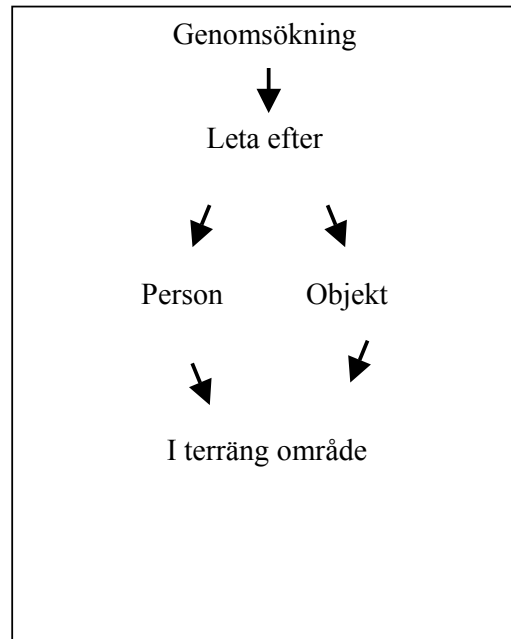
Intervjufråga 10: Finns uttrycken samordning genom befäl kontra genom samverkan vid PM?

Genomsökning:

MD

PM

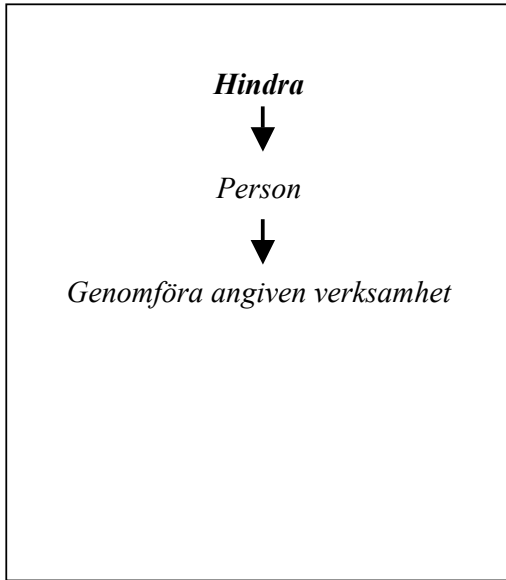
Militärdistriktet saknar definition av begreppet vilket kräver kompletterande intervjufrågor.

Polismyndigheten fastställer att det handlar om att leta efter en person eller ett föremål och detta skall ske i terrängen. Uttrycket *leta efter*, beskriver inte hur man skall leta, är det med polismän på marken, helikopter från luften eller annat teknisk utrustning? Kan det genomföras inomhus? Det framgår inte heller av definitionen, dock anser jag inte att detta skulle påverka den egentliga definitionen, utan det som krävs är en kompletterande fråga till MD.

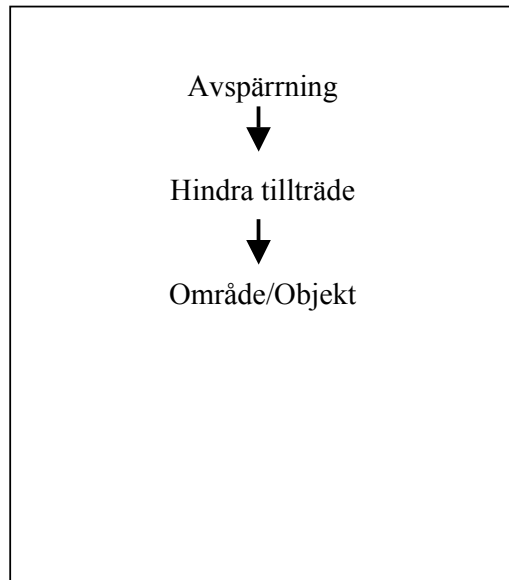
Intervjufråga 11: Hur definieras begreppet genomsökning vid Militärdistriktet?

Avspärning:

MD

PM

Begreppet finns inte definierat inom FM. Inom polisen framgår det klart att avspärningens syfte är att förhindra att någon får tillträde till ett område eller objekt. Men på vilket sätt skall vederbörande hindras? Kan detta begrepp på något sätt likställas med FM *hindra* som definieras som; stridsuppgift som syftar till att hindra fienden att genomföra angiven verksamhet.

Min bedömning är att begreppet *hindra* för MD kan likställas med PM begrepp *avspärning*. Oklarheterna kräver dock en kompletterande insamling av fakta genom intervjuer.

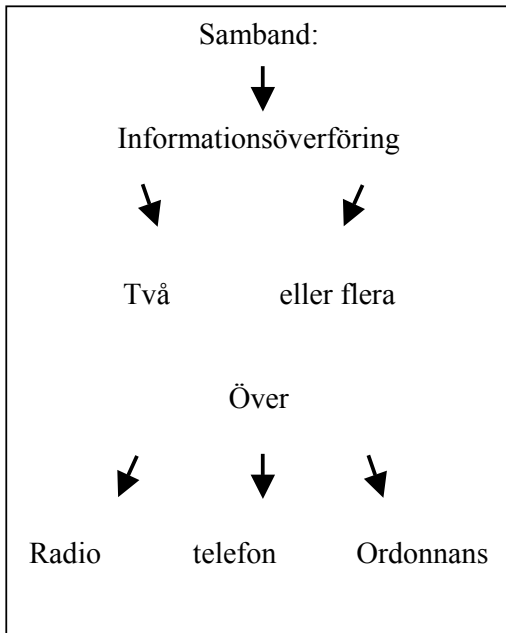
Intervjufråga 12: Hur definieras begreppet avspärning inom MD?

Samt kan begreppet avspärning för PM likställas med *hindra* för MD?

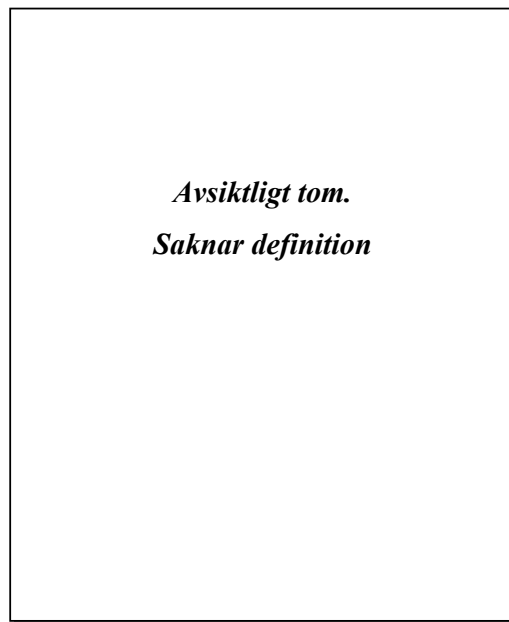
Och på vilket sätt skall någon i så fall hindras tillträde?

Samband:

MD

PM

Försvarsmakten definierar begreppet som informationsöverföring med hjälp av olika tekniska hjälpmedel alternativt ordonnans. Då begreppet är så allmänt måste det antas att Polismyndigheten har en motsvarande definition som överensstämmer med FM.

Min bedömning är att det antagligen inte kommer att vara olikheten inom just begreppet som sådant, utan istället inom det tekniska området. Problemen kommer istället med största säkerhet att uppstå när samband rent tekniskt skall upprättas mellan de båda organisationerna. Med anledning av ovanstående resonemang kommer ett antal kompletterande frågor att ställas av rent sambandsteknisk natur i syfte att försöka fastställa sambandsbehov.

Intervjufråga 13: Är de båda organisationernas radioutrustning kompatibla idag?

Om ja, är anropssignaler samt frekvenser mellan MD och PM fastställt och fördelat?

3.3.3 *Process*

Vid beskrivningen av Militärdistriktets process vid en insats framgår ansvarsförhållandena vid respektive nivå tydligt. De är samtidigt knutna till en geografisk plats för insats, något som också framgår av Polismyndighetens principorganisation. Båda organisationernas process vid en eventuell insats består av ett antal steg. Dessa steg genomförs förmodligen inte alla gånger enligt principen ”steg för steg” utan går ibland in i varandra.

Det slående är dock att Polismyndighetens process och principorganisation ger en klarare bild av att vara anpassad för att lösa sina uppgifter med kort tid till förfogande och med en klar handlings- och lydnadslinje. Polisinsatschefen får sina resurser från en och samma chef över tiden. Militärdistriktet måste begära stöd från högkvarteret för att få ytterligare resurser, då deras egna oftast inte räcker till vid en större insats, något som inte polismyndigheten behöver då den ansvariga chefen sitter på alla resurser.

En samverkan vid exempelvis en räddningsinsats mellan Polismyndigheten och Militärdistriktet leds antagligen av en räddningsledare som inte behöver vara polis, men kan mycket väl vara det. Den direkta samverkan på platsen för insatsen sker mellan polisinsatschefen och det befäl som leder de militära förbanden. Polisinsatschefen skall kunna leda en insats, med både den egna organisationen och eventuellt en tillkommande militär styrka. Den militära chefen med sin enhet skall då biträda den polisiära insatsen.

Helt beroende på karaktären av olycka/händelse så uppstår ett antal frågor som måste behandlas på denna nivå. Frågorna måste vara helt avklarade innan någon gemensam insats kan genomföras. Exempelvis bör ett fungerande samband upprättas mellan räddningsledaren och de ingående enheterna, men även uppgifter och ansvarsförhållande måste fastställas. På operativ stabsnivå sker samverkan mellan Militärdistrikts chef och Polischefen som båda leder sina respektive organisationer operativt.

Hur sker rapporteringen till respektive underlydande chef om en samverkan sker på nivån över som har betydelse där verksamheten genomförs?

Ett antal frågor utkristalliseras vad avser samverkan mellan de båda organisationerna. Det mest framträdande är att inom polismyndigheten finns det två nivåer, polis chefs nivå och polisinsats chefs nivå, där båda kan samverka med andra myndigheter och organisationer. Hur är gränsdragningen gjord för att förhindra ”dubbel samverkan”?

Det framgår även att samverkan av praktisk natur sker mellan det militära befälet på platsen och Polisinsatschefen. Förmodligen så är det på denna nivå som den avgörande och viktigaste samverkan kommer att ske. Men behövs det en samverkansofficer vid exempelvis LKC när dessa leder en insats?

Sist men inte minst bör frågan ställas avseende vilka tidsförhållanden som föreligger vid ett militär biträde av en insats med tanke på de förhållandevis långa lydnadslinjer med många chefer som finns vid Militärdistriktets organisation.

Intervjufråga 14: Hur förhindras att det sker ”dubbel samverkan” mellan organisationerna?

Intervjufråga 15: Upplever en Polisinsatschef att beslutstiderna är onormalt långa vid en samverkan med MD?

Samt upplever MD att dialogen med högre chef vid en insats tar ”lång” tid?

Intervjufråga 16: Skulle en samverkansofficer/polisman kunna avdelas till LKC vid en insats?

4 Intervju avseende mål, begrepp och process.

4.1 Intervjuns syfte

Intervjuerna i min studie har som övergripande syfte att komplettera och modellera mitt inhämtade litteraturunderlag, men även att bekräfta eller förkasta mina dragna slutsatser från föregående kapitel.

4.2 Urval av intervjupersoner

Intervjupersonerna som är utvalda representerar respektive organisation på den regionala nivån. Personerna bedöms kunna svara för den egna organisationens uppgifter, begrepp samt process vid en insats. Det är även viktigt att dessa personer har erfarenhet från samverkan med den andra organisationen för att på så sätt skapa en bredd i diskussionen.

Svaren som framkommer under intervjuerna bör anses som subjektiva, de speglar troligtvis även intervjupersonens personliga uppfattning och attityd i sakfrågor, något som jag måste ta hänsyn till.

Intervjuerna kommer att genomföras med strukturerade frågor, som kommer att spelas in på band. De bandade svaren kommer sedan att sammanfattas av mig, och därmed utgöra svar på respektive fråga. Intervjupersonerna kommer att ta del av de skrivna svaren, i syfte att kontrollera uppgifterna och slutligen ge sitt godkännande.

Nedan följer en kort beskrivning av respektive person som kommer att intervjuas;

Poliskommissarie Håkan Wall, Chef Länskommunikationscentralen Stockholm.

Som chef för länskommunikationscentralen i Stockholm leder Håkan all polisiär verksamhet inom länet med hjälp av sin personal. Verksamheten bedrivs dygnet runt hela året och med en stor spännvidd av uppgifter. Många av uppgifterna är rent polisiära men där samverkan med andra organisationer även ingår. Denna samverkan skapar en förståelse och erfarenhet som är viktig för mitt arbete. Han ingår också i den stab som upprättas vid en särskild händelse. Med anledning av stabsbefattningen deltar Håkan även i stabsövningar. Med Håkans allmänt långa

erfarenhet som polis i yttre tjänst samt med nuvarande befattning som chef för länskommunikationscentralen och medlem i staben för ledning av insatser av karaktären särskilda händelser utgör hans åsikter en viktig del i intervjuunderlaget.

Yttre Kommissarie Anders Sigurdson

Såsom en av totalt nio stycken yttre kommissarie i Stockholm leder man all polisiär verksamhet ute på "fältet". För att kunna arbeta som Yttre Kommissarie krävs en lång erfarenhet av polisarbete. Det första fysiska mötet mellan polisorganisationen och Försvarsmakten kommer med största sannolikhet att ske mellan denna polisinsatschef och det militära befälet på plats. Bland de nio yttre kommissarierna vid Polismyndigheten i Stockholms län utses alltid en av dem till polisinsatschefer vid en "särskild händelse".

Vakthavande Kommissarie Lennart Sjöstrand

Under Håkan Wall som är chef för LKC vid Polismyndigheten tjänstgör det nio stycken vakthavande befäl som praktiskt leder arbetet i LKC. Lennart har drygt tjugofem års erfarenhet som polis, varvid de senaste som vakthavande befäl. Lennarts arbete består i att leda bemanningspersonalen i LKC och stå i kontakt med det yttre befälet, med andra ord polisinsatschefen. Min bedömning är att både Anders Sigurdsons, samt Lennart Sjöstrands åsikter kommer att utgöra en väsentlig del i mitt intervjuunderlag.

Överstelöjtnant Charlie Arbman, Chef Samverkanssektionen vid Stockholmsavdelningen/MDM

Charlie tjänstgör vid Stockholmsavdelningen som är en del av Mellersta Militärdistriktet. Vid Samverkanssektionen där Arbman är chef, är det huvudsakliga arbetsområdet att samverka med övriga myndigheter inom länet. Under år 2001 genomförde Arbman totalförsvarets högre räddningstjänstkurs på sex veckor i räddningsverkets regi. Han ingår även som stabschef i Ledningsgrupp Stockholm som skall samordna Militärdistriktets resurser, inom Stockholms Län, när de behövs för att stödja samhället. Överstelöjtnant

Arbmans kunskaper av samverkan mellan Militärdistriktets enheter och övriga civila myndigheter, och därmed även Polismyndigheten, utgör en betydelsefull del av min studie.

Överstelöjtnant Stefan Flygelholm, Chef för Genomförande och beredskapsavdelningen vid MDM.

Stefan är avdelningschef vid Mellersta Militärdistriktet. Han arbetar dagligen med allmänna operativa frågor. Till del utgör dessa frågor samarbetet mellan Försvarsmakten och andra civila myndigheter. Stefans allmänna militära erfarenheter av operativt arbete på framför allt regional nivå, utgör en viktig del för studiens resultat.

4.3 Uppkomna frågor från litteraturstudiens analys

De numrerade frågorna som redovisas nedan är en utveckling av de frågor som har framkommit efter den komparativa analysen av mål, begrepp samt process för Polismyndigheten samt Militärdistriktet. Svaren på frågorna skall ses utifrån den intervjuades egen organisationen och alltid i samband med samverkan. Under respektive fråga beskriver jag i kursiv stil inriktningen på de svar som jag förväntas att få vid intervjutillfällena. Allt för att tydligare kunna ”rikta” min fråga till den intervjuade, och på så sätt förhoppningsvis få ett så rättvisande svar som möjligt.

Intervjufråga 1: På vilket sätt har din organisation avseende samverkan på den regionala nivån påverkats av att CB och MB nivåerna försvann?

– Om inte den egna organisationen har påverkats direkt, så kan den eventuellt ha påverkats indirekt genom att den högre centrala nivån har påverkats.

Intervjufråga 2: Är dagens uppgifter tillräckligt tydliga och tillfylles?

– Behöver de övergripande uppgifterna till respektive organisation utvecklas för att mer påvisa samövning och samverkan?

Intervjufråga 3: Behövs det någon gemensam uppgift för att kunna lösa gemensamma uppgifter, och i så fall vilken?

– *Förslag för att eventuellt underlätta samövning, stabsövningar m.m.*

Intervjufråga 4: Finns det uppgifter för att dela i totalförsvarsövningar, alternativt samverkansövningar?

- *Om inte, bör ett förslag på uppgift kunna föreslås.*

Intervjufråga 5: Vad menas med begreppet skydda i samband med uppgiften bevakning?

Definition av begreppet, jmf med MD skydda

Intervjufråga 6: Vad menas med begreppet *biträder*, främst med hänsyn till att MD skall kunna biträda PM?

– *Definition av begreppet, samt innebörden för respektive organisation.*

Intervjufråga 7: Vad innebär begreppet *övervakning*, och kan det likställas med bevakning? Samt under vilka situationer skulle uppgiften kunna vara användbar?

- *Definition av begreppet, samt förslag på situationer.*

Intervjufråga 8: Vad avses med uttrycken *i samråd med* samt *efter hörande*? Samt finns det några synliga konsekvenser vid en samverkan om dessa uttryck används?

– *Definition av uttrycken, samt om denna form är lämplig vid samverkan med civil myndighet.*

Intervjufråga 9: Hur definieras begreppet *samordning*?

– *Definition av begreppet.*

Intervjufråga 10: Vad menas med, *samordning genom befäl* kontra *genom samverkan*?

– *Används begreppen och i så fall en definition samt förklaring.*

Intervjufråga 11: Vad innebär begreppet *genomsökning*?

- *Definition av begreppet.*

Intervjufråga 12: Vad menas med begreppet avspärrning? Samt kan begreppet avspärra för PM likställas med *att hindra* för MD? Och på vilket sätt skall någon i så fall hindras tillträde?

– *Definition av begreppet.*

– *Jag beskriver avspärra med PM definition samt MD och i vilket sammanhang, svar med motiv*

– *Med vilka medel kan någon stoppas?*

Intervjufråga 13: Hur sker sambandet idag mellan organisationerna?

– *Samverkansofficer, radio, telefon m.m.*

Intervjufråga 14: Vad innebär det att det sker ”dubbel samverkan”?

– *En beskrivning vad som avses med samverkan både från operativ nivå samt på insatsnivån inom Polismyndigheten. Samt om man ser några uppenbara fördelar eller nackdelar.*

Intervjufråga 15: Vilka friktioner/fördröjningar upplevs det att det finns vid en insats?

Samt upplever MD att dialogen med högre chef vid en insats tar ”lång” tid?

– *Ge exempel på friktioner m.m.*

Intervjufråga 16: Vad skulle det innebära om en samverkansofficer/polisman kunna avdelas vid en insats? Och vilken roll/uppgift skulle en sådan person kunna få?

– *Svar med syfte och motiv.*

4.4 Intervjusvar

För att lättare kunna analysera och dra slutsatser från de intervjusvar som har framkommit efter intervjuerna redovisas svaren från samtliga fem personer under samma fråga. Slutsatser kommer däremot inte att redovisas under respektive fråga, utan utgör istället tillsammans med slutsatserna från litteraturstudien underlag för att svara på studiens huvudfråga i kapitel fem.

Intervjufråga 1: På vilket sätt har din organisation avseende samverkan på den regionala nivån påverkats av att CB och MB nivåerna försvann?

Enligt Överstelöjtnant Charlie Arbman⁶² har förändringen inneburet att kontaktytan för MD mot länsstyrelserna har mångdubblats med anledning av att man tidigare endast behövde ta kontakt med Civilbefälhavarens kansli för att få ärende effektuerade till alla intressenter. Vidare menar Arbman att tiden att kontakta samtliga berörda har ökat markant och därmed gjort det i stort sätt omöjligt att få till stånd ett effektivt arbete. Det saknas även en fungerande samordning mellan de olika länsstyrelserna.

Överstelöjtnant Stefan Flygelholm⁶³ menar även han, att avskaffandet av CB och MB har fått till innebörd att samordningen har blivit både tids- och personalkrävande. Det som tidigare endast var en instans, CB, är idag nio stycken länsstyrelser. Hans uppfattning är även att det inte finns någon samordning mellan dessa länsstyrelser. Resultatet blir istället att samverkan koncentreras till ett urval av de viktigaste aktörerna, och inte som tidigare ett större antal. Problemen beror enligt Stefan inte bara på att CB och MB försvann, utan även att Försvarsområdesbefälhavarna (fobef) bortrationaliserades samtidigt. Tidigare delades militärområdena in i ett antal försvarsområden med en försvarsområdeschef som ansvarig för bland annat samverkan med länsstyrelsen (lsty). Det är både den tidigare högre regionala nivån som

---

⁶² Intervju med Överstelöjtnant Charlie Arbman 2002-01-23, återkommande intervjusvar från Arbman i studien, är även de från ovanstående intervjutillfälle.

⁶³ Intervju med Överstelöjtnant Stefan Flygelholm 2002-01-24, återkommande intervjusvar från Flygelholm i studien, är även de från ovanstående intervjutillfälle.

utgjordes av CB/MB och den lägra regionala som bestod av fobef/lsty som Militärdistriktet i dag måste ansvara för avseende bland annat samverkan.⁶⁴

Enligt Kommissarie Håkan Wall⁶⁵ så har den officiella lokala samverkan mellan organisationerna blivit krångligare, för att underlätta samverkan så använder man sig i stor utsträckning av gamla personkontakter. Dock skall officiell kontakt med Militärdistriktet gå via vakthavande befäl i Strängnäs, men denna kunskap inte fullständigt spridd inom organisationen.

Kommissarie Lennart Sjöstrand⁶⁶ förstärker även han, vikten av att samverkan bygger på personkontakter.

Intervjufråga 2: Är dagens uppgifter tillräckligt tydliga och tillfylles?

Uppgifterna till Militärdistriktet är klara och tydliga, vad avser samverkan med övriga myndigheter enligt Överstelöjtnant Arbman. Dock beskriver Arbman också att först efter en Försvarsmaktsorder, daterad 2001-12-04, är lydadsförhållande m.m. mellan MD nivån och den centrala ledning tydligt, innan var det en hel del oklarheter. ”Ett exempel är den centrala ledning som Högkvarteret utövade strax efter den 11 september 2001, utan att låta MD lösa förelagda uppgifter det var först efter två till tre dygn man fick ta över ledningen självständigt”⁶⁷.

Håkan Wall menar att det finns tydliga riktlinjer för samverkan med räddningstjänsten och sjukvården men inga konkreta fastlagda samverkansplaner med Försvarsmakten. Vidare säger Wall att det finns en viss skepsis till att samverka med just Försvarsmakten på grund av att man inte skall använda militären mot den egna befolkningen.

Lennart Sjöstrand menar att man antagligen bygger avsaknaden av planer inom Polismyndigheten helt på konceptet ”olika organisationer, olika uppgifter”⁶⁸.

---

⁶⁴ Kompletterande intervju med Överstelöjtnant Stefan Flygelholm 2002-02-27

⁶⁵ Intervju med Kommissarie Håkan Wall 2002-01-25, återkommande intervjusvar från Wall i studien, är även de från ovanstående intervjutillfälle.

⁶⁶ Intervju med Kommissarie Lennart Sjöstrand 2002-01-25, återkommande intervjusvar från Sjöstrand i studien, är även de från ovanstående intervjutillfälle.

⁶⁷ Intervju med Överstelöjtnant Stefan Flygelholm 2002-01-24

⁶⁸ Intervju med Kommissarie Lennart Sjöstrand 2002-01-24

Han påstår även att varje myndighet bör veta vad organisationen kan lösa för slags uppgifter, och om den inte klara av det, så vet ansvarig vid myndigheten också vad den ska vända sig för att få hjälp.

Intervjufråga 3: Behövs det någon gemensam uppgift för att kunna lösa gemensamma uppgifter, och i så fall vilken?

Övlt Arbman svarar att Militärdistriktet i sina allmänna uppgifter för samverkan, med övriga civila myndigheter, inte har någon gemensam uppgift. Utan det som finns berör enbart säkerhetstjänsten.

Enligt Flygelholm så skulle en gemensam uppgift kunna vara försvars- eller krisplanering med övriga myndigheter, något som på de senaste åren varit eftersatt.

Lennart Sjöstrand anser att gemensamma uppgifter snarare skulle hämma vår samverkan istället för att underlätta den. Han menar att med förklara och specifika uppgifter så skulle man gå miste om samverkan och därmed eventuellt missa bättre lösningar. Men att istället få en allmän information om vad den andra organisationen kan, och med vilka eventuella resurser, menar Lennart att arbetet skulle underlättas.

Intervjufråga 4: Finns det uppgifter för att dela i totalförsvarsövningar, alternativt samverkansövningar?

För MD finns de sedan tidigare redovisade uppgifterna i studien.⁶⁹ Under år 2001 inrättades ett övningsråd i Stockholms Län bestående av Polismyndigheten, Räddningstjänsten, Kustbevakningen samt Länsstyrelsens försvarsenhet som även har som uppgift att leda sammankomsterna, något som sker varannan månad. Syftet är att samtliga myndigheter redovisar sin övningsverksamhet för varandra, för att på så viss spridda informationer och därmed möjligheten att delta och öva samverkan enligt Charlie Arbman .

---

⁶⁹ Enligt sidan 32 i studien

Stefan Flygelholm anser att den ovan redovisade ny bildade övningsrådet, finns endast som ett relativt ovanligt inslag och då endast i Stockholms Län. De övriga åtta länen inom MD Mitts område saknar med största sannolikhet denna funktion. Vid de övriga länen har inte samarbetet utvecklats på ovanstående sätt, och troligtvis inte i övriga landet heller. Anledningen kan vara flera enligt Flygelholm, högst troligtvis beror det på personalbrist inom länsstyrelserna eller att man prioriterar annan verksamhet.

Håkan Wall vet att Polismyndigheten har ett antal samverkansövningar som återkommer kontinuerligt och med framför allt deltagare från räddningstjänsten och sjukvården, dock så finns det inga planerade ständigt återkommande övningar eller motsvarande med Militärdistriktet. Man genomförde dock en stabsövning i LKC med FM inför Millenniumskiftet med bra resultat.

Kommissarie Anders Sigurdsson⁷⁰ anser att det gemensamma arbetsfältet inom totalförsvaret bör utvecklas. Han anser även att polisens roll bör anpassas utefter hur militärens roll förändras och då framför allt efter de senaste försvarsbesluten.

Intervjufråga 5: Vad menas med begreppet skydda i samband med uppgiften bevakning?

Arbman och Flygelholms svar överensstämmer med definitionen i litteraturdelen.

Samtliga intervjuade poliser är på denna fråga väldigt tydliga, ingen obehörig skall kunna komma fram till det man skyddar, och man får använda i princip vad som helst för att skyddet skall vara effektivt. Våldsanvändning är därmed tillåtet. Wall tycker inte att man till vardags i arbetet använder uttrycket skydda, utan det är bevaka som normalt används istället.

---

⁷⁰ Enligt Anders Sigurdsons inlämnade intervjuvar 2002-01-25, återkommande intervjuvar från Sigurdson i studien, är även de från ovanstående datum.

Intervjufråga 6: Vad menas med begreppet biträder, främst med hänsyn till att MD skall kunna biträda PM?

Den styrka som Militärdistriktet lämnar till Polisinsatschefen för att biträda verksamheten skall lyda under polisen avseende insatsverksamhet. Däremot skall den vara underställd sitt ordinarie befäl.⁷¹

Enligt Flygelholm innebär begreppet att avdela resurser till Polismyndigheten, att alla resurser i form av personal och materiel skall kunna avdelas. Dock kan militär personal aldrig vara underställd Polismyndigheten, men styrkan kan lyda under Polisinsatschef vad avser en specifik uppgift.

Håkan Wall och Anders Sigurdson anser att biträda innebär att man ställer materiel och personal till "beställarens" förfogande. Man kan även ställa ledningskapacitet till förfogande. Polisen övertar dock inte ledningen av exempelvis den militära personalen. Enligt Lennart är det även ett krav att man samverkar inför uppgiften att biträda någon.

Intervjufråga 7: Vad innebär begreppet övervakning, och kan det likställas med bevakning? Samt under vilka situationer skulle uppgiften kunna vara användbar?

Arbman och Flygelholms svar avseende övervakning överensstämmer med definitionen i litteraturdelen.

Övervakning behöver nödvändigtvis inte innebära att man har kontroll över ett område, men man skall hela tiden vara varse vad som sker där.⁷²

Lennart Sjöstrand definierar begreppet övervakning som att polisen inte bara övervakar utan måste även ingripa.

---

⁷¹ Intervju med Överstelöjtnant Charlie Arbman 2002-01-23

⁷² Enligt Anders Sigurdsons inlämnade intervjuvar 2002-01-25

Intervjufråga 8: Vad avses med uttrycken i samråd med samt efter hörande? Samt finns det några synliga konsekvenser vid en samverkan om dessa uttryck används?

Chefer på samma nivå träffas för att i samråd med varandra fatta ett beslut, om exempelvis inte alla är närvarande kan man kontakta vederbörande och efter hörande även få dennas medgivande enligt Arbman.

Flygelholm menar att genom samråd upprättar man exempelvis ett gemensamt dokument. Efter hörande har man endast inhämtat synpunkter som man inte behöver ta hänsyn till, om man inte anser det nödvändigt. Han säger även att begreppen inte används i så stor omfattning idag som det antagligen har gjort tidigare.

Begreppen är inte bekanta för Sjöstrand och Wall men de, och då även Sigurdson, uppfattar att samråd avser att två eller flera personer för en diskussion i ett aktuellt ämne, men det fattas inga beslut.

Sjöstrand utvecklar definitionen till att om Polismyndigheten leder en insats så innebär samråd att polisen stämmer av vad de andra organisationerna gör för att undvika ”problem/krockar” senare i insatsen. Med andra ord, att i samråd diskutera insatsen, och då främst på ledningsnivå och polisinsatsnivå.

Intervjufråga 9: Hur definieras begreppet samordning?

En samordning kan endast ske genom samverkan med Polismyndigheten, den kan aldrig ske genom befäl från Militärdistriktets sida enligt Flygelholm.

Håkan Wall definierar samordning som att två olika organisationer kan samordna sina resurser för att verka på ett effektivt sätt. Begreppet används även internt inom Polismyndigheten där exempelvis en insatschef får i uppgift att samordna sina egna resurser för att på bästa sätt lösa sin uppgift.

Sjöstrand menar även att samordning kräver kunskap om den andra organisationens resurser, uppgifter m.m. innan insats. Han menar även att vid en insats med ett hastigt händelseförlopp kräver situationen allt som oftast samordning, och det sker med automatik.

Intervjufråga 10: Vad menas med, samordning genom befäl kontra genom samverkan?

Enligt Charlie Arbman innebär samordningen genom befäl att någon är chef för verksamheten som skall genomföras och bestämmer då själv upplägg m.m. exempelvis en räddningsledare. Han säger även att vid samverkan är det två, eller flera parter som kommer överens om lösningen.

Enligt Håkan Wall skall det vid alla polisinsatser utses en polis som chef och därmed har han befälet. Uttrycket genom befäl används däremot inte vid polisen. Kommissarie Sigurdson menar att samordningsbegreppet även kan innefatta befälsrätt, något som överensstämmer med Walls definition.

Intervjufråga 11: Vad innebär begreppet genomsökning?

Stefan Flygelholm anser att åtgärden genomsökning/eftersök är vanligt förekommande vid MD och utförs främst av hemvärnspersonal som leds av polisen. Han säger också att genomsökningen/eftersök genomförs på polisens instruktioner genom att man bland annat går genom terrängen enligt en skallgångkedjemodell. Genomsökning eller eftersök kan definieras som att man letar efter något eller någon.

När polisen lämnar besked att något är genomsökt, menar Wall att då, innebär det att man som chef kan avföra den platsen som aktuell, det finns med andra ord ingen möjlighet att det skulle finnas något där. Polisen lägger mycket stor vikt vid begreppet.

Intervjufråga 12: Vad menas med begreppet avspärrning? Samt kan begreppet avspärra för PM likställas med att hindra för MD? Och på vilket sätt skall någon i så fall hindras tillträde?

Militärdistriktet använder sig inte av någon militär definition. Utan man följer de anvisningar som finns i anslutning till att polisen avspärrar något, område eller objekt med blå/vit plastband. Innebörden är att ingen obehörig har tillträde.⁷³

---

⁷³ Intervju med Överstelöjtnant Charlie Arbman 2002-01-23

Överstelöjtnant Flygelholm menar att vid ett militärt skyddsobjekt kan militära förband få motsvarande uppgift. Uppgifterna skulle kunna vara skydda/bevaka vilket innebär att man har skyddsvakts befogenheter och får därmed använda våld.

En soldat får enligt Flygelholm inte använda vapenmakt vid en polisiär avspärning utan får endast försöka förhindra att brott begås. Detta genom att inte använda sitt vapen, eller annat våld. Han får med andra ord vid en avspärning endast ingripa enligt envar principen⁷⁴.

En avspärning innebär enligt Sigurdson att man med personal eller andra fysiska hinder förhindrar tillträde till ett visst område. Avspärningen skall kompletteras med relevant lagstiftning.

Polisen kan avspärra ett område men stöd av olika lagar vilket i sin tur innebär olika straff om någon skulle bryta mot avspärningen, men även olika möjligheter för polisen att agera enligt Håkan Wall.

Intervjufråga 13: Hur sker sambandet idag mellan organisationerna?

Idag finns inget fungerande samband mellan organisationerna. Om ett samband måste upprättas krävs att organisationerna placerar radiomateriel samt sambandskunnig personal i varandras staber. En lösning skulle vara ett nytt system, TETRA, något som idag finns i både Finland och Danmark, allt enligt Överstelöjtnant Arbman.

Flygelholm bekräftar även han, att något fungerande sambandsystem mellan de olika myndigheterna inte existerar. Dock har Överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB) tagit fram ett ledningssystem för samband mellan olika myndigheter vid gemensamma insatser, nämligen ELVIRA.⁷⁵

Vid bevakningen av Amerikanska ambassaden efter den 11/9 2001 så använde Polismyndigheten försvarets telenät, dock finns det inget mobilt gemensamt system enligt Håkan Wall. Han vill dock lösa kommunikationen mellan

---

⁷⁴ Rättegångsbalkens kapitel 24, § 7, ”Om den som har begått brott på vilket fängelse kan följa, påträffas på bar gärning eller flyende fot, får han gripas av envar”. ”Envar får också gripa den som är efterlyst för brott.” ”Den skyldige skall skyndsamt överlämnas till närmsta polisman.”

⁷⁵ Intervju med Överstelöjtnant Stefan Flygelholm 2002-01-24

organisationerna vid en insats genom att man lånar varandra radiomateriel. Håkan påstår att idag så går största delen av all information på mobiltelefon vid gemensamma insatser, detta gäller de flesta myndigheter som Polismyndigheten samarbetar med.

Både Håkan och Lennart bekräftar att det tidigare av Arbman omnämnda systemet TETRA är under införande vid Polismyndigheten.

Intervjufråga 14: Vad innebär det att det sker "dubbel samverkan"?

Polisinsatschefen på fältet kan bara samverka med sin motsvarande kollega från MD och då på samma nivå. Om Polisinsatschefen behöver ytterligare militära resurser måste den förfrågan till MD gå den polisiära organisationen och inte "snedda" till MD direkt.⁷⁶

"Inga som helst problem för MD när PM använder dubbel samverkan", menar Flygelholm. Det är inget unikt då även Militärdistriktet använder sig av samverkansbefäl, både ute på fältet men även i polisens LKC, avslutar Flygelholm.

Poliserna Wall och Sjöstrand ser inga problem med detta förfarande då de olika nivåerna måste kunna samverka inom sina specifika uppgifter.

Intervjufråga 15: Vilka friktioner/fördröjningar upplevs det att det finns vid en insats? Samt upplever MD att dialogen med högre chef vid en insats tar "lång" tid?

Vid en uppstart av exempelvis en olycka, som enligt MD uppgifter skall ledas av dem själva, går det allt som oftast fel. Det som blir fel är oklara beslutsvägar, vem som skall leda, fatta beslut m.m. Det naturliga är att MD skall lösa en territoriell uppgift och inte OPIL. Inledningsvis är inte detta helt klart för alla inblandade. Det hela brukar dock lösa sig efter ett par dagars arbete när intressenternas rollspel faller på plats.⁷⁷

---

⁷⁶ Intervju med Överstelöjtnant Charlie Arbman 2002-01-23

⁷⁷ Ibid.

Arbmans ovanstående resonemang förstärks inte helt av Flygelholms förklaring, att det normalt inte förekommer några fördröjningar vid insatser enligt räddningstjänstlagen, utan problemet kan istället vara att det ibland är för många ”kockar” inblandade.

Det sker ingen regelbunden samverkan mellan Polismyndigheten och Militärdistriktet, men de få, som har genomförts, har inte inneburit några som helst problem, enligt kommissarierna Wall och Sjöstrand. De båda menar också att det viktiga vid samverkan mellan organisationerna, är personkontakterna.

Intervjufråga 16: Vad skulle det innebära om en samverkansofficer/polisman kunna avdelas vid en insats? Och vilken roll/uppgift skulle en sådan person kunna få?

Stockholmsavdelningen vid Mellersta Militärdistriktet har en poliskommissarie anställd för att svara för bland annat beredskapen. Vid en höjning av beredskapen alternativt att en plötslig oförutsatt händelse inträffar organiseras Ledningsgrupp Stockholm, där finns idag en samverkanssektion som ansvarar för samverkan med andra myndigheter. Ett antal reservofficerare är knutna till gruppen och deras huvuduppgift är att samverka med just civila enligt Arbman.

Det är mer en regel än ett undantag att man placerar samverkansofficerare i den andra myndighetens staber, exempelvis LKC vid polisen när man skall lösa gemensamma uppgifter enligt Stefan Flygelholm. Enligt Sigurdson är detta ett bra arbetssätt som på ett markant sätt underlättar verksamheten. Håkan Wall vill att den person som är samverkansbefäl i den andra staben skall orientera vad den egna organisation gör och varför, och visse versa.

5 Resultat

Huvudfrågan, ”Vilka likheter samt olikheter finns i samverkan mellan Mellersta Militärdistriktet och Polismyndigheten i Stockholms Län, samt vilka är de eventuella bakomliggande faktorerna till dessa likheter och olikheter”? Frågan besvaras med underlag från både kapitel tre, litteraturstudie samt kapitel fyra intervjuer. Underlaget till kapitel tre framgår av fotnoter, samt käll- och litteraturförteckningen enligt bilaga 2. Underlaget från intervjuerna, som svaren i kapitel fyra bygger på, finns dokumenterade på band. Studiens huvudfråga besvaras utifrån mål, begrepp samt process i detta kapitel.

5.1 Mål

Militärdistriktens uppgift ”Stärka samhället vid svåra påfrestningar”, och Polismyndigheternas ”Särskilda händelser” är de uppgifter som är mest lika.

Trots likheten mellan just dessa två uppgifter så finns det även olikheter i de övriga uppgifterna. Exempelvis Militärdistriktens uppgift att medverka i totalförsvarsövningar speglar vikten av förövning innan det oförutsägbara inträffar. Denna reflektion är gjord inom Försvarsmakten, och delegerad till den instans som skall genomföra verksamheten på regional nivå, nämligen Militärdistriktet. Något motsvarande finns dock inte för Polismyndigheten, som exempelvis kontinuerligt återkommande samövningar med Militärdistriktet. Dock finns dessa samövningar med räddningstjänsten, och de är då även väl utvecklade.

Ur studien framgår det också att behovet av gemensamma uppgifter för att ”underlätta” samverkan mellan myndigheterna inte är helt nödvändigt, då de antagligen skulle hämma effektiviteten. Anledningen är att man troligtvis skulle missa positiva samverkans effekter, just av den anledningen att man idag måste träffas på grund av skillnader i uppgifterna. Med andra ord, det är endast en av många uppgifter vid Polismyndigheten och Militärdistriktet som har en likhet, de övriga är olika.

En annan likhet mellan organisationerna är den upplevda problematiken med avskaffandet av Civilbefälhavarna och Militärbefälhavarna. Det har för exempelvis Militärdistriktet inneburit ett betydligt större kontaktnät, i negativ bemärkelse. Ökningen av kontaktnätets storlek har inte varit till godo utan tvärt om, kravet på personalen har ökat. Följden har blivit att man nu har "tvingats" att göra ett urval av de "viktigaste" aktörerna som ska få information, och det på grund av att mängden fristående instanser har ökat så markant. Tidigare nådde man ett stort antal aktörer via den centrala nivån, (CB/MB) som hade samordningsansvaret. Min bedömning är att kretsen av medverkande vid samverkansfrågor antagligen istället minskat avsevärt, med ett troligt minskat informationsutbyte som ett nedslående resultat.

Studien visar att denna utveckling får till följd att en ansenlig försämrad samverkan uppstår, eller en eftersatt samverkan får svårt att utvecklas. Vidare ter sig det som att Stockholms Län speciella övningsråd för samverkan är ett undantag, inte bara inom Mellersta Militärdistriktets område utan snarare inom hela landet.

Behovet av samövning och samverkan är sannolikt stort, trots detta finns ingen gemensam övergripande och sammanhållande organisation mellan länsstyrelserna. Än mindre finns det någon inom respektive länsstyrelse, vilket i förlängningen kan påverka Militärdistriktet och Polismyndigheten.

En annan likhet mellan organisationerna är att trots avsaknaden av fungerande samövningar kan båda organisationerna mycket väl utvecklas organisatoriskt och materiellt, men det sker så skilt från varandra, att en framtida samverkan kan eventuellt vara omöjlig att genomföra effektivt.

Det avslutande som båda organisationerna så starkt trycker på är att samverkan mellan dem, inte skulle fungera, utan ett utvecklat kontaktnät. Detta förstärker behovet av samövningar, där ett syfte kan vara att just knyta dessa så viktiga kontakter för framtida behov.

Trots skillnaden i huvuduppgifterna så finns det med andra ord en klar samsyn på lösningar av problematiken. Nämligen samövningar, personkontakter samt en förståelse för den andras organisation.

Den bakomliggande faktorn till olikheterna är antagligen att Polismyndigheten mer av tradition samverkar med exempelvis räddningstjänsten vid en insats i samhället. Det är endast på senare år som Militärdistriktet har fått en tydlig uppgift att kunna stödja det civila samhället, och med den anledningen också ett efterfrågat behov av samövning med Polismyndigheterna. Den bakomliggande faktorn till varför uppgifterna skiljer sig åt mellan organisationerna är troligtvis att polisen har haft en roll att utöva sina tjänster i samhället även under djupaste fred. Försvarsmakten har däremot av tradition utvecklats för att lösa sina uppgifter i kris och krig, och endast genomfört utbildning under fredsförhållanden.

5.2 *Begrepp*

Att samtliga begrepp skulle vara lika, eller helt skilja sig åt, ter sig något osannolikt. Inget är svart eller vitt, detta gäller även begreppen. Helt klara likheter är det dock mellan fem begrepp, nämligen, Uppdragstaktik, Bevakning, Ledning, Biträder och Genomsökning. Likheten mellan dessa fem begrepp är så överensstämmande att de inte enligt min bedömning utgör några problem vid en eventuell samverkan mellan organisationerna där begreppen skulle komma att användas, varvid en vidare redovisning måste anses vara överflödiga.

De två begrepp som delvis skiljer sig åt, men utan att för den skull vara helt olika är Samordning och Samverkan. Skillnaden mellan Militärdistriktet och Polismyndigheten avseende samordning ligger endast i att Försvarsmakten använder uttrycket genom befäl eller samverkan. Det är uttrycket genom befäl som är olikheten. Uttrycket finns inte inom Polismyndigheten, dock utser man alltid vid en insats en chef som leder verksamheten. Men uttrycket att samordna verksamhet genom befäl är trots detta inte att jämföra med att utse en chef för verksamheten. Att utse ansvarig chef görs även vid den militära enhet som

eventuellt kommer att biträda polisen. Trots skillnaden med uttrycket vill Polismyndigheten betona mycket tydlig, att militär trupp alltid skall ledas av ett militärt befäl.

När det kommer till begreppet samverkan, som i det stora hela är överensstämmande, men det finns ändå en liten skillnad. I Försvarsmakten och därmed även Militärdistriktet används uttrycken samråd med och efter hörande i definition av begreppet samverkan. Dessa uttryck finns inte inom Polisväsendet och därmed inte heller inom Polismyndigheten. Samtliga intervjupersoners försök att definiera uttrycken gav ett ”spretigt” svar och därmed också antagligen ett bevis på att ingen av de två myndigheterna använder uttrycken allt för ofta. Yttrycken kan mycket väl vara omoderna, och dåligt anpassade till dagens arbete, vilket i förlängningen kan ge en försämrade samverkan med andra myndigheter. Min bedömning är att det inte finns någon praktisk nytta med uttrycken.

Slutligen så är följande två begrepp klart skiljande, övervakning och avspärrning. Begreppet övervakning skiljer sig åt genom att personal från Försvarsmakten inte skall ingripa när de löser uppgiften övervakning, det är snarare så att de skall hålla sig dolda. Övervakning är en av polisens grunduppgifter och skall därmed alltid lösas, exempelvis vid fot- eller bilpatrullering. Olikheten ligger i att polisen alltid måste ingripa om det sker ett brott eller förberedelser till brott. Man kan med andra ord inte låta otillåten verksamhet ske utan att göra något åt den. Om uppgiften övervakning skulle bli aktuell vid en gemensam insats och en Polisinsatschef ger uppgiften till en militär enhet, måste skillnaderna i definitionen klargöras. Militära enheter kan eventuellt inte ingripa med anledning av avsaknad av lagstöd m.m.

Det sista begreppet som även detta skiljer sig definitionsmässigt åt mellan organisationerna är avspärrning. Begreppet finns över huvud taget inte inom Försvarsmakten. Polismyndigheten använder avspärrning för att hindra obehöriga tillträden till ett område eller objekt. Avspärrningen måste alltid kombineras med ett gällande lagstöd för att på så sätt även ge polisen

möjligheter till val av åtgärder vid överträdelser m.m. Försvarsmaktens personal kan inte använda vapenmakt om de skulle lösa en bevakningsuppgift vid en avspärning åt polisen. För att kunna använda sina vapen krävs att det är ett militärt skyddsobjekt och att man har skyddsvakts befogenheter. Militär personal kan endast vid en avspärning förhindra att brott begås enligt envar principen.

De bakomliggande faktorerna till olikheter och likheter i begreppen är med största sannolikhet flera. Att klart kunna peka på någon är svårt. Orsaken till olikheterna kan vara att organisationerna har utvecklats åtskilda och med helt olika uppgifter inom samhället. Man har även stora skillnader i uppgifterna mellan organisationerna. En annan orsak kan vara att Polismyndighetens har ett större behov av att förankra begreppen i aktuellt lagstöd då de enligt tradition arbetar mer i det civila samhället under fred. Försvarsmaktens begrepp har varit förankrade i de sedan lång tid tillbaka gamla "krigsuppgifterna"

5.3 Process

Likheten i processen är att båda organisationerna har ett klart uttalat befälsförhållande avseende vem som är ansvarig på respektive nivå. Inom Militärdistriktet är det ledningen/staben som leder all samverkan med andra myndigheter och organisationer. Inom Polismyndigheten är förhållandet sådant att polischefen samt hans underlydande polisinsatschef kan samverka båda med andra myndigheter och organisationer. Detta förhållande uppfattas inte som något problem, varken från den egna organisationen eller från Militärdistriktet. Samverkan sker bara inom ramen för den delegerade uppgiften och på sin egen nivå. Beslut som fattas efter samverkan på en högre nivå måste delges den lägre, och visse versa.

Både Polismyndigheten och Militärdistriktet uppfattar sina lydnadsförhållande och sina befogenheter inom respektive organisation som alltigenom tydliga, vilket i sig är en klar likhet.

En olikhet är att den överordnade nivån inom Försvarsmakten inte har tagit åt sig processen fullt ut vid en händelse med ett snabbt förlopp.

Min bedömning är att Försvarsmakten förmodligen inte har anammat Militärdistriktets roll inom det territoriella området. En förklaring kan vara oklara beslutsvägar, men även att det finns för många ”kockar”.

I den nya Försvarsmaktsorganisation, där allt inte har fallit på plats fram till dags datum, lever man antagligen fortfarande efter hur det var tidigare. Man har kanske inte hittat sin roll i organisationen, när det uppstår oförutsedda händelser som förändrar normalbilden?

Ytterligare en likhet mellan organisationerna är insikten att ett gemensamt kommunikationssystem krävs för att effektivt kunna genomföra en samverkan. Minst två system beskrivs av Militärdistriktets och Polismyndighetens personal, dock finns det inget etablerat samarbete för att anskaffa något tillsammans. Överstyrelsen för Civil Beredskap (ÖCB) alternativt den nya Planeringsmyndigheten bör snarast ta fram ett lämpligt alternativ.

Det framgår under punkten *processen*, såväl som vid punkten *mål* att en av de viktigaste funktionerna för att samverka mellan organisationerna ska fungera, är de viktiga personkontakterna. Man måste först och främst känna den andra organisationens uppgifter och materiella resurser, och till sist, men definitivt inte minst, dess personal. En lösning på problemet bör vara att man deltar på varandras övningar, utbildningar m.m., när det så är möjligt. På så sätt bygger man upp kontakter och förståelser, inom och för varandras organisationer. En annan lösning kan vara, den sedan tidigare etablerade rutinen att vid samverkan, vid en gemensam insats av större format, gruppera en samverkansofficer/polis vid respektive stab. De aktuella platserna skulle vara i Militärdistriktets ledningsstab, och vid Polismyndighetens länskommunikationscentral.

Lösningen med fler gemensamma övningar förstärks av utredaren Ann-louise Eksborgs utredning stöd från Försvarsmakten. Utredningen trycker på behovet av samövning mellan olika myndigheter, där militärt stöd är motiverat.⁷⁸

En eventuell förklarande faktor till det samförstånd men även likheterna mellan organisationernas sätt att leda en verksamhet kan vara att båda organisationerna är klart hierarkiskt uppbyggda. Båda använder sig av ett tydligt befälsystem med klara gränser och befogenheter. För att kunna lösa problem av den karaktären som de två organisationerna är organiserade för krävs en klar befälslinje. Detta är något som har format sättet att leda inom organisationerna och med det även en samsyn och likhet i sättet att lösa problem.

Försvarsmaktens ”felaktiga” styrning av Militärdistriktet och dess territoriella roll måste man se som ett undantag på grund av omorganisation i en organisation som bland annat har ledning som sitt adelsmärke.

---

⁷⁸ Försvarsdepartementet, *Stöd från Försvarsmakten*, SOU 2 001:98, Stockholm 2001, sidan 100-101

6 Diskussion

6.1 Värdering

6.1.1 Resultatet

Jag har i min studie funnit svaret på min fråga, ”Vilka likheter samt olikheter finns i samverkan mellan Mellersta Militärdistriktet och Polismyndigheten i Stockholms Län, samt vilka är de eventuella bakomliggande faktorerna till dessa likheter och olikheter”? Frågan har varit tredelad, då jag har valt att besvara den utifrån mål, begrepp och process.

Att besvara frågan utifrån mål har varit svårast, då jag upplever att här ligger den största skillnaden mellan Polismyndigheten och Militärdistriktet. Enligt mitt förmenande ter det sig relativt klart att skillnaden är så stor som den är. Polisen har sedan den grundades i huvudsak löst sina uppgifter inom det svenska samhället i djupaste fred. Därför har polisens uppgifter genom åren utformats utefter de kraven. Försvarsmakten har först på senare år, med alla sina resurser, utnyttjats för att stödja det civila samhället. Av den anledningen har därför uppgiften att ”Stärka samhället vid svåra påfrestningar” tillkommit. Här ligger skillnaden, polisens har en tradition att arbeta integrerat med det civila samhället för att skapa ordning och säkerhet för medborgarna. Försvarsmakten är utvecklad och formad att möta ett hot mot landet utifrån, och därmed vid ofred försvara riket.

Jag håller med en av de intervjuade poliserna, att för lika uppgifter skulle säkert hämma det så viktiga samarbetet. För lika uppgifter skulle kunna göra organisationerna stereotypa. Egenarten skulle troligtvis försvinna och med den också organisationernas skiftande synsätt på hur uppgifter kan lösas. Av den anledningen kan ett samarbete mellan ”närbesläktade” organisationer med olika huvuduppgifter finna nya lösningar på ett problem. Anledningen är att man inte är påverkad av den egna traditionen i att lösa en uppgift på ett för organisationen speciellt sätt. Samarbetet skapar med andra ord ett mervärde.

Trots skillnaderna i de övergripande uppgifterna mellan organisationerna så finns det en uppgift hos polisen som är mer lik, och som mer tydligt än de övriga speglar det gemensamma stödet till samhället, nämligen ”särskilda händelser”.

I uppgiften finns det ett uttalat behov av, men även förberedelser för att kunna samverka med andra myndigheter. Uppgiften är av naturliga skäl väl etablerad inom polisen, jag tror däremot inte att den är lika spridd inom andra myndigheter i totalförsvaret. Om endast en uppgift har bärighet på samverkan med andra myndigheter, som det har för polisen, bör vikten av samövning vara av ett betydligt större intresse än vad det är idag. En utökad samövningsverksamhet är nödvändig för att inte bara polismyndigheter och Militärdistrikten skall fungera vid en insats utan troligtvis även hela totalförsvaret. En av slutsatserna i utredningen ”stöd från Försvarsmakten” förtydligar även detta. Dock måste det framhållas att behovet av att samverka och samöva, måste vara behovsgenererande, med andra ord, samverkan kan inte genomförs bara för samverkans egen skull. Dock tror jag inte att detta är ett problem, då båda organisationerna har mycket att lära av varandra, och det sker genom att man exempelvis träffas och övar skiftande scenario tillsammans.

Att det var så stora likheter mellan begreppen inom organisationerna utan att någon gemensam nomenklatur finns är anmärkningsvärt. Det måste dock påpekas att det även fanns klara skillnader i begreppen, som inte på något vis är förenliga med varandra. En av orsak till skillnaderna mellan organisationerna, är troligtvis polislagen och det allmänna lagstöd som polisen behöver för att exempelvis avspärra ett område.

Att en gemensam nomenklatur trots detta inte existerar inom totalförsvaret är förvånansvärt. Om ett utökat samarbete mellan olika aktörer på vår nationella arena föreligger måste en gemensam begreppsgrund finnas. Det kan inte vara förenligt med effektivt arbete att personal mellan de olika organisationerna måste ”kalibrera” grundläggande begrepp för att inte ödesdigra misstag skall begås. Ett sådant arbete måste göras innan och spridas i organisationerna under utbildningar, övningar m.m.

Frågan utifrån processen speglar att likheterna är fler än skillnaderna mellan de båda organisationerna. Allt från hur de är uppbyggda, lydnadslinjer, rapportvägar m.m. En personlig reflektion är att det ter sig som att Polismyndigheten är mer förberedd för en händelse där samhället utsätts för svåra påfrestningar än vad Försvarsmakten är.

Ledningen inom Polismyndigheten har sina befogenheter med resurser greppbara på ett snabbare sätt än vad Militärdistriktet har. Militärdistriktet måste begära resurser från OPIL alternativt från HKV, då de själva inte disponerar några, något som polisen har redan från starten av en insats. Försvarsmakten måste skapa mer klara lydnadslinjer mellan HKV-OPIL-MD.

Att Militärbefälhavarna och Civilbefälhavarna avskaffades ter sig än mer anmärkningsvärt efter det att jag har genomfört min studie. Om samordningsbehovet var stort innan decimeringen av dessa instanser, så borde behovet vara än större idag, med ett klart utökat behov av samordning mellan olika delar inom totalförsvaret. Nödvändigheten att exempelvis stödja det civila samhället men även att ta tag i det sedan en tid tämligen eftersatta kris- och försvarsplaneringen har bara blivit större.

6.1.2 Metod och modell

Jag har i min studie strukturerat mitt arbete utifrån data, design och analys. Jag har funnit att detta sätt att arbeta har varit mycket tillfredsställande. Genom att arbeta i tre faser, som även har sammanfallit med mina kapitel tre, fyra och fem, har arbetet strukturerats på ett för mig smakfullt sätt. Arbetssättet har givit mig en vidgad syn på sättet att angripa ett problem ur ett vetenskapligt perspektiv.

Arbetssättet behöver inte, och ska inte heller vara statistiskt över tiden utan kan skifta efter behov. Det har exempelvis inte varit samma data som har legat till grund för mitt arbete hela tiden utan inledningsvis var det litteraturstudie som skiftade till intervjuer. Analysen var under litteraturdelen komparativ och senare under intervjudelen värderande. Designen däremot har genomgående varit en modell med mål, begrepp och process som hörnstenar.

Mitt val av kvalitativ metod för mitt arbete har varit tillfylles. Jag har hela tiden eftersträvat att resultatet av mitt arbete skall vara skriftligt och återge de beskrivna förhållandena så objektivt som möjligt. Att använda mig av en kvalitativ intervjuteknik ser jag även det som lyckat. Behovet av strukturerade frågor var nödvändigt då deras syfte var att komplettera eller modulera mitt sedan tidigare inhämtade litteraturunderlag.

En av de största styrkorna med mitt arbete anser jag vara att jag inte har avgränsat arbetet till att endast behandla en eller två av de tre delarna i Nilsson (1997) verksamhetsmoduleringsmodell. Studiens värde har antagligen ökat genom att jag beskriver samtliga tre hörnstenar, mål, begrepp samt process.

Bristerna i mitt arbete finner jag främst i att studien inte behandlar ytterligare en eller flera samverkande myndigheter. Exempelvis skulle studien ha berikats av att en jämförelse med räddningstjänsten gjordes.

Skulle jag göra en liknande studie är ett alternativ att avgränsa sig till att endast behandla mål och process, men istället utöka studien med en eller två ytterligare myndigheter.

Icke för ty har jag med mitt arbete funnit ett antal slutsatser som jag finner intressanta. Exempelvis behovet av en gemensam nomenklatur, avsaknaden av en samordnade myndighet, och sist men inte minst likheten i våra sätt att leda verksamhet.

*Den största svårigheten är inte att få folk att acceptera nya idéer,
utan att få dem att överge de gamla.*

John M. Keynes

6.2 Nya frågeställningar och framtida behov av utredningar

Ett antal frågor har framkommit under arbetets gång som kan vara underlag till eventuella fortsatta studier.

Ett av de mest aktuella utredningsbehoven är vilka möjligheter det finns för att skapa förutsättningar för gemensamma övningar mellan Militärdistriktet och Polismyndigheterna. Trots att studien endast har granskat samarbetet mellan dessa två organisationer framgår det ur studiens resultat att samarbetet måste öka mellan totalförsvarets samtliga delar för att skapa den så viktiga förståelse för varandras organisationer och den angörande personkontakten.

Ett annat studiebehov är, att utreda behovet av en framtida övergripande organisation som ansvarar för planering m.m. mellan olika myndigheter inom totalförsvaret, och då även på regional nivå. Frågan är, vilket behov som behövs för att ersätta den avsaknad av ledningen som uppstod vid avvecklingen av Civilbefälhavarna och Militärbefälhavarna? Avsaknaden av dessa instanser utgör tydligt en lucka i samarbetet mellan olika myndigheter.

Ytterligare ett behov av studie som jag ser det är, en gemensam nomenklatur inom hela Totalförsvaret. Med ett utökat framtida samarbete mellan främst Polisen, räddningstjänsten och Försvarsmakten krävs det att man är överens om de mest elementära begreppen. Syfte men en gemensam nomenklatur är inte bara att det underlättar det praktiska och teoretiska arbete, utan med en gemensam plattform i form av begrepp skulle med största sannolikhet även samhörigheten mellan de olika myndigheterna öka.

Den sist delen som jag finner ett intresse att genomföra vidare studier på är behovet av ett gemensamt radiosystem. Studien har visat på exempel av situationer där samarbete har genomförts och troligtvis även i framtiden kommer att genomföras. De intervjuade ser ett gemensamt radiosystem som klart nödvändigt för att kunna lösa gemensamma uppgifter inom ramen för stöd till samhället.

7 Sammanfattning

Studien syftar till att övergripande kartlägga dagens samverkan mellan Militärdistriktet och Polismyndigheten på en regional nationell nivå, och beskriva dessa två organisationers olikheter och likheter. Ämnet är valt med anledning av att Försvarsmaktens resurser skall kunna ställas till en annan myndighets förfogande för att stödja det civila samhället.

Båda organisationerna har vid en första anblick ett stort antal likheter allt från att båda får använda det yttersta våldsmedlet för att lösa sina uppgifter, de är hierarkiskt byggda organisationer, personalen bär uniform och de är statliga instanser. Min avsikt är att med alla de beröringspunkter och likheter som finns mellan de båda organisationerna beskriva samverkan mellan dessa organisationer. Men även att besvara frågan, ”Vilka likheter samt olikheter finns i samverkan mellan Mellersta Militärdistriktet och Polismyndigheten i Stockholms Län, samt vilka är de eventuella bakomliggande faktorerna till dessa likheter och olikheter”?

Arbetet har genomförts utifrån data, design samt analys med en kvalitativ metod som grund. Nilssons (1997) verksamhetsmoduleringsmodell har används genomgående som design, där jag använder mig av att redovisa respektive organisations mål, begrepp samt process vid en samverkan. Data i mitt arbete har utgjorts av litteraturstudie samt intervjuer. Analyserna har varit komparativt samt värderande till sin natur.

Arbetet inleds med en litteraturstudie, som är tvådelad, av respektive organisations mål, begrepp samt process vid en samverkan. Vid en granskning av målen för en samverkan framgår det inte bara vilka uppgifter som är lika, respektive skiljande utan även vilka begrepp som är centrala vid en insats där en annan organisation kommer att delta. Dessa begrepp definieras sedan utifrån både polisens och Försvarsmaktens erkända litteratur/nomenklatur.

Sist i den första delen av litteraturstudien beskrivs respektive organisations process utifrån lydnadslinjer, rapportvägar m.m.

Den andra delen i litteraturstudien utgörs av en jämförande analys mellan Polismyndigheten och Militärdistriktet utifrån mål, begrepp samt process. Analysen pekar på ett antal likheter men även klara skillnader mellan de båda organisationerna. Oklarheter vid denna analys utmynnar i ett antal frågeställningar. Dessa frågeställningar utgör underlag för intervjuerna.

Intervjuerna utgör nästa del i studien. Syftet med intervjuerna är att komplettera och modellera mitt inhämtade litteraturunderlag, men även att bekräfta eller förkasta mina dragna slutsatser från föregående kapitel.

I resultatdelen resovisas en sammanvägd värdering av litteraturstudien och intervjudelen som besvarar studiens huvudfråga.

Resultatet pekar på att det endast är en av flera uppgifter som kan sägas vara lika mellan organisationerna och det är Militärdistriktets ”Stärka samhället vid svåra påfrestningar”, och Polismyndigheternas ”Särskilda händelser”. Trots likheten mellan just dessa två uppgifter, så återkommer detta förhållande inte i de övriga uppgifterna. Det framgår snarare att det är en stor skillnad mellan de övriga uppgifterna.

MD har en uppgift som påvisar behovet av samövning, detta saknar PM helt i sina huvuduppgifter. Avsaknaden av den samordnande instansen som Civilbefälhavarna och Militärbefälhavarna utgjorde är dock en klar likhet, likväl som att samövningar är en nödvändighet för ett fungerande samarbete.

De begrepp som har definierats är samband, ledning, uppdragstaktik, avspärning, biträder, bevakning, övervakning, genomsökning, samverkan samt samordning. Resultatet visar på att klara likheter finns mellan, uppdragstaktik, bevakning, ledning, biträder och genomsökning. De två begrepp som delvis skiljer sig åt, är samordning och samverkan. De begrepp som slutligen påvisar en klart skiljande linje är, övervakning och avspärning.

Likheten i processen är att båda organisationerna har ett klart uttalat befälsförhållande avseende vem som är ansvarig på vilken nivå i den egna organisationen, samt att de båda har en snarlik hierarkisk organisation. Vikten av personkontakter kan inte nog understrykas, för att samverkan mellan de båda organisationerna skall fungera.

Den avslutande diskussionen visar på behovet av en gemensam nomenklatur, inom totalförsvaret. Jag påvisar även nödvändigheten av en gemensam central organisation som samordnar verksamheten mellan de olika instanserna, som exempelvis kan vara länsstyrelser, polis, räddningstjänsten samt Försvarsmakten. Samordningen kan bestå i allt från allmän planläggning till planläggning av den så viktiga samövningen.

ABSTRACT

Total defence co-operation at the regional level – Military district and Police authorities

The national defence shall be able to assist the Swedish community in peacetime. This implies that almost all national defence resources should be given to other authorities to support the community. An effective utilization of resources in co-operation with other authorities is important, mostly from an economic point of view, but also for the benefit that the community can attain from the co-operation.

The task for the police is to prepare, plan and quickly have the right ability to handle a serious accident in the community. Both organisations, the Police and the Military defence, have at first sight many points of close similarity between them. They could both use force to solve their tasks, they have both a hierarchical organisation, and they both, usually, wear uniform.

My aim is to describe co-operations between these two organisations. The purpose of my work is to describe the overarching co-operation between the Middle Military district and Stockholm County Police authorities at the regional level. My purpose is also to describe the similarities and the differences between them.

Firstly a literature study was accomplished, which described both organisations from goal, concept and process standpoints. A comprehensive analysis was carried out. The answers from the analysis initiated the need for interviews. Finally a generic valuation was made, resulting from both the literature study and the interviews.

The conclusion is that there are differences between the two organisations' standards, and that demands a joint nomenclature. The need for joint exercises is clear, in order to learn about each other's organisations and to create personnel contacts. Last, there is a similarity between the organisations in their exercise of command, the hierarchical structure and their method of reporting.

Keywords:

Defence co-operation, Co-ordination, Regional level, Military district, Police authorities, joint nomenclature.

1 Käll- och litteraturförteckning

1.1 Tryckta källor

- Staffan Widén (1997) *Civil beredskap i Norden*, Stockholm, FOA-R—97-00454-240-SE
- Per Eriksson, (1998) *Civil-militär samverkan i fredsfrämjande operationer –en omöjlig nödvändighet?*, Stockholm, FOA-R—98-009 67-170-SE
- Per Eriksson, (1998) *Civil-militär samverkan på taktisk nivå i fredsfrämjande operationer*, Stockholm, FOA-R—98-00968-170-SE
- Per Johansson (1995), *Effektiv insatsledning*, Karlstad, Räddningsverket
- Mj Anders Olsson, (2000) *En Komparativ studie av utnötnings- och manöverkrigsföring*, Enskild uppsats Försvarshögskolan
- Idar Magne Holme, Bernt Krohn Solvang, (1997) *Forskningsmetodik*, Lund, Studentlitteratur.
- Gerry Larsson, (1991) *Från upptäckt till presentation*, Lund, Studentlitteratur
- *Försvarsberedningens försvarspolitiska rapport maj 2001*, Stockholm, Försvarsdepartementet
- Försvarsmaktsidé och Målbild, rapport 4
- *Försvarsmateriel på nya villkor*, Försvarsdepartementet, SOU 2001:21
- Eva Haldén, (2001) *Försvaret och det vidgade säkerhetsbegreppet*, Stockholm, Försvarsdepartementet
- Rikspolisstyrelsen, (1989) *Föreskrifter och Allmänna råd för Polisväsendet*, Stockholm
- Mj Johan Törnqvist, (2000) *Gränsövervakning inom ramen för en breddad hotbild*, Stockholm, Enskild uppsats, Försvarshögskolan
- L H Bruzelius, P-H Skärvard, (1995) *Integrerad organisationslära*, Lund, Studentlitteratur
- Henrik Christiansson, (1987-1997) *Militärt deltagande i insatser vid katastrofer i Sverige*, Stockholm, FOA-R—99-010 60-170-SE

- Ny Ledningsorganisation för Försvarsmakten –Ledningsorganisation 2000
- Per Eriksson, (1999) *Polisiärt och militärt i fredsfrämjande operationer –analys av en gråzon*, Stockholm, FOA-R—99-01305-170-SE
- Ingrid Helmius, (2000) *Polisens rättsliga befogenheter vid spaning*, Uppsala, Iustus Förlag AB
- Jarl Backman, (1998) *Rapporter och uppsatser*, Lund, Studentlitteratur
- Mj Jan Fredriksson, (2001) *Svenska Amfibieförband i internationell tjänst*, Stockholm, C-uppsats, Försvarshögskolan
- Friman Henrik, (2001) *Strategic Time Awareness-Implications of Strategic Thinking*, Stockholm, Stockholm Universitet.
- *Sårbarhets- och säkerhetsutredningen*, SOU 2001:41, Stockholm, Försvarsdepartementet
- Nilsson G Anders, (1997) *The Business Developer's Toolbox-Chains and Alliances between Established Methods*
- *Totalförsvarets Författningshandbok 2000/2001*, Försvarsdepartementet
- Bengt Sundelius, (2001) *Totalförsvaret är överspelat –vi behöver ett samhällsförsvaret*, Stockholm, Försvarsdepartementet
- Rolf Ejvegård, (1993,1996) *Vetenskaplig metod*, Lund , Studentlitteratur
- Heine Andersson, (1994) *Vetenskapsteori och metodlära -en introduktion*, Lund, Studentlitteratur

1.2 Tidskrifter och tidningar

- Allmänna försvarsföreningen debattinlägg av Henrik Landerholm, 2001-09-17
- Svensk Polis nr. 7, 2001, sida 11

1.3 Internet

- <http://www.polis.se/>, 2001-11-05, Kontrollerad senast 2002-04-10
- <http://www2.mil.se/>, 2001-11-05, Kontrollerad senast 2002-04-10

1.4 Motioner och propositioner Sveriges Riksdag

- Motion 2000/01: Fö7, Runar Patriksson och Eva Flyborg,
Med anledning av skr. 2000/01:52 *Beredskapen mot svåra påfrestningar
på samhället i fred*
- Prop. 2001/02:10, *Fortsatt förnyelse av totalförsvaret,*
Försvarsdepartementet 2001

1.5 Intervjuer

Poliskommissarie Anders Sigurdson, Polismyndigheten i Stockholms Län,
inlämnat intervjusvar 25/1 2002.

Överstelöjtnant Charlie Arbman, MD M, 23 /1 2002, Ensköping S1 27/2
2002.

Poliskommissarie Håkan Wall, Polismyndigheten i Stockholms Län, 25/1
2002.

Poliskommissarie Lennart Sjöstrand, Polismyndigheten i Stockholms Län,
25/1 2002.

Överstelöjtnant Stefan Flygelholm, MD M, 24/1 2002.

FÖRKORTNINGSLISTA

Förkortning	Betydelse
CB	Civilbefälhavaren
FAP	Föreskrifter och Allmänna råd för Polisväsendet
FM	Försvarmakten
FN	Förenta Nationerna
FOA	Försvarets Forsknings Anstalt
FOI	Totalförsvarets Forsknings Institut
HKV	Högkvarteret
LKC	Läns Kommunikationscentralen
MB	Militärbefälhavaren
MD	Militärdistriktet
MD-grp	Militärdistriktsgrupp
NATO	North Atlantic Treaty Organization
OPIL	OPERativa Insats Ledningen
PfF	Partnerskap för Fred
PM	Polismyndigheten
PSO	Peace Support Operations
RPS	Riks Polisstyrelsen
ÖCB	Överstyrelsen för Civil Beredskap

Tack för att du kan delta i min intervju. Jag beskriver lite kort nedan vad min studie avhandlar, samt redovisar de frågor som vi kommer att behandla under vårt möte.

Bakgrund

Intervjuerna, som är en del i min studie, har som övergripande syfte att komplettera och modellera mitt inhämtade litteraturunderlag, men även att bekräfta eller förkasta mina dragna slutsatser från litteraturstudien.

Det övergripande syftet med min studie är att kartlägga dagens samverkan mellan Mellersta Militärdistriktet och Polismyndigheten i Stockholms Län på regional nivå, men även att beskriva dessa två organisationers olikheter och likheter.

Sverige präglades under 1990-talet av ett antal svåra olyckor. Vi kommer säkert alla ihåg, fartygsbranden på M/S Scandinavian Star 1990, M/S Estonias förlisning 1994, översvämningarna i norra och mellersta Norrland 1995, snöoväder i sydvästra Sverige 1995 samt nu sist översvämningarna i Arvika 2000. Under dessa svåra olyckor fanns det ett stort behov av samverkan mellan den militära och polisiära organisationen, sannolikt även på skiftande nivåer.

Min övergripande fråga i studien är:

”Vilka likheter samt olikheter finns i samverkan mellan Mellersta Militärdistriktet och Polismyndigheten i Stockholms Län, samt vilka är de eventuella bakomliggande faktorerna till dessa likheter och olikheter?”

Modell under studien

För att kunna beskriva likheter och olikheter mellan Polismyndigheterna och Militärdistriktet med samma förutsättningar använder jag mig av en modell. Modellen består av tre storheter, mål, begrepp samt process. I anslutning till respektive storhet kan ett antal frågor användas för att belysa och förstärka vad som efterfrågas.

Mål; består i att beskriva uppgifterna som Polismyndigheterna samt Militärdistriktet skall/kan lösa i samverkan med andra myndigheter.

Begrepp; innefattar att beskriva/definiera de båda organisationernas centrala begrepp som framkommer efter analysen av respektive organisations uppgifter.

Processen slutligen; skall innehålla en beskrivning av arbetssättet och lydnadslinjer vid samverkan utifrån två skilda scenarier. Syftet med olika scenarier är att uppnå en enkel och funktionell arbetsform som passar respektive organisation

Med modellen som grund har jag sedan beskrivit båda organisationerna samt gjort en jämförande analys, allt utifrån officiell litteratur. Nästa steg är att intervjua ett antal personer inom respektive organisation och komplettera mitt sedan tidigare inhämtade underlag med era intervjuvar.

Intervjuinstruktion

De frågor som redovisas nedan är de som har framkommit efter min jämförande analys av mål, begrepp samt process för Polismyndigheten samt Militärdistriktet. Svaren på frågorna skall vara utifrån din egen organisation, och alltid i samband med samverkan.

En del frågor kan du uppfatta som svåra att svara på när du läser dem, detta kommer jag att avhjälpa genom att utveckla frågan och samtidigt ge en bakgrundbeskrivning under vårt möte.

Intervjufrågor

Intervjufråga 1: På vilket sätt har din organisation avseende samverkan på den regionala nivån påverkats av att Civilbefälhavarna och Militärbefälhavarna avvecklades?

Intervjufråga 2: Är dagens uppgifter tillräckligt tydliga och tillfylles?

Intervjufråga 3: Behövs det någon gemensam uppgift för att kunna lösa gemensamma uppgifter, och i så fall vilken?

Intervjufråga 4: Finns det uppgifter för att dela i totalförsvarsövningar, alternativt samverkansövningar?

Intervjufråga 5: Vad menas med begreppet *skydda* i samband med uppgiften bevakning?

Intervjufråga 6: Vad menas med begreppet *biträder*, främst med hänsyn till att Militärdistriktet skall kunna biträda Polismyndigheten?

Intervjufråga 7: Vad innebär begreppet *övervakning*, och kan det likställas med bevakning? Samt under vilka situationer skulle uppgiften kunna vara användbar?

Intervjufråga 8: Vad avses med uttrycken i *samråd med* samt *efter hörande*? Samt finns det några synliga konsekvenser vid en samverkan om dessa uttryck används?

Intervjufråga 9: Hur definieras begreppet *samordning*?

Intervjufråga 10: Vad menas med, samordning genom befäl kontra genom samverkan?

Intervjufråga 11: Vad innebär begreppet *genomsökning*?

Intervjufråga 12: Vad menas med begreppet *avspärrning*? Samt kan begreppet avspärra för PM likställas med *att hindra* för MD? Och på vilket sätt skall någon i så fall hindras tillträde?

Intervjufråga 13: Hur sker sambandet idag mellan organisationerna?

Intervjufråga 14: Vad innebär det att det sker ”dubbel samverkan”?

Intervjufråga 15: Vilka friktioner/fördröjningar upplevs det att det finns vid en insats?

Samt upplever MD att dialogen med högre chef vid en insats tar ”lång” tid?

Intervjufråga 16: Vad skulle det innebära om en samverkansofficer/polisman kunde avdelas vid en insats? Och vilken roll/uppgift skulle en sådan person kunna få?